

การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายไทยเรื่อง *ปริศนา* ของ ว. ณ ประมวญมารค กับนวนิยายอังกฤษยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19¹

ฐาปนัจฉร์ ชุนภักดี²

Received: November 19, 2019

Revised: January 21, 2020

Accepted: February 14, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบลักษณะตัวละครนวนิยายกับตัวละครหญิงตามชนบ และเปรียบเทียบนวนิยายในเรื่อง *ปริศนา* ของ ว. ณ ประมวญมารคกับนวนิยายอังกฤษเรื่อง *The Heavenly Twins* และ *The Beth Book* ของ Sarah Grand ในบริบทด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ผลปรากฏว่าตัวละครปริศนาแตกต่างกับสตรีตามชนบอย่างชัดเจน ด้วยความฉลาดและการศึกษาในต่างประเทศทำให้ปริศนาเชื่อมั่นในตนเองรวมทั้งมีความสามารถพิเศษหลายด้าน ลักษณะเหล่านี้เข้ากับตัวละครนวนิยายอังกฤษ จากการเปรียบเทียบพบว่าตัวละครปริศนา อีวาตนิ แองเจลิกา และเบ็รี่มีลักษณะเหมือนกันคือฉลาด มีความสามารถพิเศษไม่ว่าจะได้รับการศึกษาในระบบหรือไม่ก็ตาม ตั้งใจพัฒนาตนเองและต้องการปกครองตนเองเนื่องจากมีความสามารถเท่าเทียมผู้ชายในสังคม ประกอบอาชีพเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ รวมถึงประพฤติตนอยู่ในกรอบวัฒนธรรมอันดี สิ่งที่แตกต่างกันคือปริศนาให้ความสำคัญต่อการสมรสกับบุคคลที่เหมาะสม โดยนวนิยายจบด้วยการที่ปริศนาได้แต่งงานกับชายที่ตีพร้อม ขณะที่นวนิยายอังกฤษนำเสนอทั้งด้านบวกและลบของชีวิตสมรสของนวนิตรี

คำสำคัญ: นวนิตรี, *ปริศนา*, ว. ณ ประมวญมารค, นวนิยายอังกฤษ, ซาราห์ แกรนด์

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การวิเคราะห์ลักษณะตัวละครนวนิยายไทยเรื่อง *ปริศนา*” สนับสนุนโดยทุนพัฒนาอาจารย์ใหม่/นักวิจัยใหม่ กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช ปีงบประมาณ 2558

² หน่วยงานผู้แต่ง: ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อีเมล: Tapanat.K@chula.ac.th

A Comparative Study of the New Woman in *Prissana*, a Thai Novel by
V. Na Pramuanmarg, and the New Woman in the English Novels
at the End of the Nineteenth Century³

Tapanat Khunpakdee⁴

Received: November 19, 2019

Revised: January 21, 2020

Accepted: February 14, 2020

Abstract

This research compares the characteristics of the New Woman with traditional female characters in educational, economic, social, and cultural contexts. The eponymous New Woman in *Prissana* by V. Na Pramuanmarg is compared with the New Women, Evadne, Angelica and Beth, in two English novels: *The Heavenly Twins* and *The Beth Book* by Sarah Grand. The research has found that Prissana's character is completely different from traditional female characters because of her intelligence and education abroad, which cultivated her self-confidence and personal aptitudes. These qualities coincide with those of the English New Woman characters. The comparison shows that Prissana, Evadne, Angelica, and Beth are similarly intelligent and apt whether or not they have been formally educated. Socially, they aim for self-improvement and autonomy since they are as capable as men. On the economic level, they have either careers or other means of support resulting in financial stability. Meanwhile, they do not break cultural boundaries. The difference is that Prissana values marriage to a suitable partner, which explains why the novel concludes with Prissana marrying a perfect man whereas the English novels present both positive and negative sides of the New Woman's marriage.

Keywords: The New Woman, *Prissana*, V. Na Pramuanmarg, the English novel, Sarah Grand

³ This article is part of "An Analysis of the New Woman Figure in a Thai Novel *Prissana*," a research project funded by Chulalongkorn University's Grants for Development of New Faculty Staff, Ratchadaphiseksomphot Endowment Fund, 2015 B.E.

⁴ Affiliation: Department of English, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, E-mail: Tapanat.K@chula.ac.th

1. บทนำ

1.1 ภูมิหลังและความสำคัญ

เมื่อปีคริสต์ศักราช 1894 (พ.ศ. 2437) มีบทความโต้ตอบของนักเขียนสตรีชาวอังกฤษชื่อดังสองคนตีพิมพ์ในนิตยสารวรรณคดีฉบับสำคัญของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ทำให้ผู้อ่านทั้งชาวอังกฤษและชาวอเมริกันได้รู้จักคำว่า “New Woman” หรือผู้หญิงยุคใหม่ ซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้คำว่า “นวนิตรี” เพราะผู้วิจัยสังเกตเห็นความสัมพันธ์ระหว่างคำอังกฤษ บาลีและสันสกฤตที่มีรากภาษาอื่นโดยโรเปียนเหมือนกันดังจะเห็นได้จากความหมายและเสียงที่ใกล้เคียงกันมากระหว่างคำว่า new กับคำว่า “นว” ที่ *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๔* นิยามว่าเป็นคำวิเศษณ์และให้คำจำกัดความว่า “ใหม่ (ใช้เป็นคำหน้าสมาส). (ป., ส.)” (The Royal Institute 2013, 608) ส่วนคำที่มีความหมายว่าผู้หญิงนั้นก็มียุคคำดังนั้น ผู้เขียนจึงเลือกคำว่า “สตรี” ซึ่งนับว่ามีเสียงที่ไพเราะและความหมายที่ติดมากเป็นภาคภาษาไทยของคำว่า “New Woman”

“นวนิตรี” เป็นประเด็นศึกษาที่ได้รับความนิยมจากนักวิชาการชาวตะวันตกตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1990 ทั้งในสาขาวรรณคดี สังคมศึกษา หรือแม้กระทั่งในด้านกฎหมาย การเมือง และการปกครอง เนื่องจากนวนิตรีเป็นประเด็นที่ชวนให้เห็นถึงความพยายามและพัฒนาการของผู้หญิงที่ในอดีตเคยมีฐานะและสถานภาพด้อยกว่าผู้ชายในทุกด้าน แต่กลับตระหนักถึงความจำเป็นของการต่อสู้อันจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดการยกระดับผู้หญิงให้สูงขึ้นกว่าเดิมจนอาจนำไปสู่ความทัดเทียมกับผู้ชายได้ในที่สุด นอกจากนี้ อิทธิพลของแนวคิดเกี่ยวกับนวนิตรีซึ่งถือกำเนิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1890 ก็ยังแผ่ขยายเป็นวงกว้าง นับจากประเทศอังกฤษเองไปจนกระทั่งถึงประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปยุโรปและทวีปอเมริกา ดังที่สามารถพบได้ในงานประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง รวมไปถึงวารสารและสื่อร่วมสมัยอื่น ๆ ในสองทิวังดังกล่าว

ก่อนที่จะเข้าสู่ประเด็นความเชื่อมโยงระหว่างวรรณกรรมที่มีตัวละครเอกหญิงในลักษณะนวนิตรีของผู้แต่งชาวอังกฤษและชาวไทยในการศึกษาคำนี้ จำเป็นจะต้องกล่าวย้อนไปถึงสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษ ด้วยอาจมีอิทธิพลที่ส่งผลสืบเนื่องต่อความเป็นมาของการสร้างตัวละครลักษณะนวนิตรีของผู้แต่งนวนิยายไทย โดยในสมัยที่ไทยเผชิญภัยคุกคามจากจักรวรรดินิยมตะวันตกทั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394 - 2411) และต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 - 2453) พระองค์มีพระราชกุศโลบายต่าง ๆ เพื่อรักษาเอกราชของชาติ รวมถึงพระราชวิเทศบายทางการทูตสร้างความสัมพันธ์กับราชสำนักต่างชาติเมื่อเผชิญกับความขัดแย้งกับชาติตะวันตก โดยพระองค์ได้เสด็จประพาสยุโรปเพื่อทรงผูกมิตรกับชาติมหาอำนาจถึง 2 ครั้งคือในปี พ.ศ. 2440 (ค.ศ. 1897) และ พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907) การเสด็จประพาสยุโรปทั้ง 2 ครั้งนั้นแม้จะไม่ใช่ว่าทั้งหมดแต่ก็นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งนำไปสู่การปรับและปฏิรูปประเทศสยามให้เป็นอย่างชาติตะวันตกในแทบทุกด้าน โดยเฉพาะเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสัมพันธไมตรีทางการทูตอย่างเป็นทางการและแน่นแฟ้นกับประเทศยุโรปหลายประเทศ ที่นอกจากจะได้รับรู้ถึงพระปรีชาญาณด้านการเมือง การทูต และการต่างประเทศของรัชกาลที่ 5 แล้ว ยังได้ตระหนักถึงความสนพระทัยในศิลปะยุโรป วัฒนธรรม ภาษา การใช้ชีวิตและการเมืองยุโรปด้วย (Pornsam 2008, 3, 14)

ผลสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของบ้านเมืองที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกดังกล่าว ย่อมมีผลกระทบต่อแนวคิดของผู้แต่งวรรณกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะการที่นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญา และการเมือง สภาพการณ์ของปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งกำหนดโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของเขา (Trisilpa 1978, 6) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีการดำเนินแบบค่อยเป็นค่อยไป การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสถานภาพของสตรีนั้นยิ่งใช้เวลายาวนาน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากวรรณกรรมจะพบว่าว่าการเปลี่ยนแปลงทางสถานภาพและ

บทบาทของตัวละครเอกหญิงในนวนิยายไทยจะปรากฏให้ผู้อ่านได้เห็นก็ใช้ระยะเวลาหลายทศวรรษ ถึงแม้จะเริ่มมีการพัฒนาสถานภาพสตรีตั้งแต่รัชสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 เรื่อยมากระทั่งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453 - 2468) ที่ทรงเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาสถานภาพสตรีเพื่อแสดงถึงความคิดวิไลซ์ของชาติ จนถึงยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 บ้านเมืองก้าวหน้าไปสู่กระแสใหม่ มีการสะท้อนปัญหาชนชั้นมากขึ้น ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศก็ยังคงอยู่ ตัวละครเอกหญิงเริ่มแหวกกรอบประเพณีและค่านิยมเดิมเช่นนวนิยายเรื่อง *ผู้ดี* ของ ดอกไม้สด (พ.ศ. 2480) *หญิงคนชั่ว* ของ ก.สุรางคนางค์ (พ.ศ. 2480) รวมไปถึง *ข้างหลังภาพ* ของศรีบูรพา (พ.ศ. 2480) ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482 - 2488) ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2478 - 2489) วงการนวนิยายได้พลิกฟื้นขึ้นอีกครั้งพร้อมทั้งพัฒนาก้าวไกลไปเป็นอันมาก สืบเนื่องจากอุปกรณ์การพิมพ์ที่เคยขาดแคลนระหว่างสงครามเริ่มมีพอเพียงกับความต้องการ และการยกเลิกนโยบายรัฐนิยมทำให้ภาวะบีบคั้นและการจำกัดเสรีภาพทางการเขียนค่อยคลายลง ประกอบกับสภาพจิตใจของคนที่ระส่ำระสาย ต้องการผ่อนคลายความเคร่งเครียดภายในจิตใจ ต้องการชีวิตที่สนุกสนานรื่นเริง แม้ว่าจะฉาบฉวย ลักษณะดังกล่าวมีผลกระทบต่อวงการนวนิยาย ทำให้เกิดนวนิยายเนื้อหาทำนองพาฝันขึ้นมากมาย และหนึ่งในนวนิยายที่ได้รับความนิยมแพร่หลายนั้นคือเรื่อง *ปริศนา* โดยผู้แต่ง ว. ณ ประมวญมารค (Trisilpa 1978, 141; Trisilpa 1999, 44-47; Boonwadee 2016, 32-33)

ผู้แต่งนวนิยายไทยเหล่านั้นมีการบรรยายตัวละครที่คล้ายคลึงกับตัวละครผู้หญิงยุคใหม่ (New Woman) หรือ “นางสตรี” อันเป็นลักษณะของวรรณกรรม ตัวละคร หรือทัศนคติและค่านิยมของนักเขียนอังกฤษ ปรากฏทั้งที่เป็นบทร้อยกรอง บทความ นวนิยาย และบทวิจารณ์ แม้กระทั่งภาพล้อ ซึ่งผลงานเหล่านี้ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือหนังสือพิมพ์ โดยมุ่งเป้าไปที่ลักษณะเด่นของผู้หญิงยุคใหม่ที่ไขว่คว้าหาความเป็นอิสระและความเท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ กฎหมาย และการเมือง ทั้งนี้ แนวคิดเกี่ยวกับนางสตรีได้รับความนิยมจากแวดวงผู้อ่านและโด่งดังมากในช่วงกลางทศวรรษสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ประเทศอังกฤษ สำหรับนวนิยายที่มีชื่อเสียงที่ปรากฏตัวละครนางสตรีระหว่างปี ค.ศ. 1890 - 1900 (พ.ศ. 2433 - 2443) ได้แก่ *ค่าจ้างของความบาป* (*The Wages of Sin*, 1890) ของลูคัส มาเล็ต (Lucas Malet) *เดอะ เฮเวนลี่ ทวินส์* (*The Heavenly Twins*, 1893) และ *เดอะ เบ็ธ บ๊อค* (*The Beth Book*, 1897) ของซาราห์ แกรนด์ (Sarah Grand) รวมทั้ง *มาร์เซลลา* (*Marcella*, 1894) ของแมรี วอร์ด (Mary Ward) เป็นต้น

สำหรับนวนิยายไทยที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาศึกษาครั้งนี้ คือ *ปริศนา* ของ ว. ณ ประมวญมารคซึ่งเป็นนามปากกาของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต ประพันธ์เมื่อปี พ.ศ. 2484 (ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2494) เนื่องจากนวนิยายเรื่องนี้บรรยายถึงตัวละครเอกหญิงที่น่าจะมีความเป็นนางสตรี แต่กระนั้นก็ยังดำรงความเป็นกุลสตรีตามจารีตประเพณีไว้เป็นอย่างดีและครบถ้วนแม้ว่าสังคมกำลังเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทางความสัมพันธ์ที่สยามประเทศมีต่ออารยประเทศทางตะวันตกมากขึ้น หรือการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่นำไปสู่การปฏิรูปทางสังคมอันส่งผลต่อความเชื่อและคตินิยมของประชาชนและก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางอุดมคติ จนนำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับความแตกต่างของนางสตรีเมื่อเปรียบเทียบกับนางเอกในนวนิยายไทยทั่วไปในที่สุด โดยเป็นที่น่าสังเกตว่านวนิยายเรื่องนี้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในหมู่นักอ่านและประชาชนที่ติดตามชมเมื่อนำไปดัดแปลงเป็นภาพยนตร์หรือละครโทรทัศน์ เนื่องจากมีเนื้อหาซาบซึ้งกินใจและมีการบรรยายที่สมจริงควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์

ส่วนนวนิยายอังกฤษที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเทียบเคียงกันระหว่างตัวละครเอกหญิงไทยที่มีลักษณะนางสตรีนั้นคือ *เดอะ เฮเวนลี่ ทวินส์* (*The Heavenly Twins*, 1893) และ *เดอะ เบ็ธ บ๊อค* (*The Beth Book*, 1897) ของซาราห์ แกรนด์ (Sarah Grand) เนื่องจาก *เดอะ เฮเวนลี่ ทวินส์* เป็นวรรณกรรมนางสตรีอันเลื่องชื่อ สร้างกระแสตอบรับที่รุนแรงไม่เฉพาะในประเทศอังกฤษเท่านั้น หากแต่ยังส่งอิทธิพลไปถึงผู้อ่านทั่วยุโรปและอเมริกา นับเป็นนวนิยายนางสตรีต้นแบบ โดยแกรนด์ได้รับยกย่อง

ในฐานะผู้บุกเบิกงานเขียนนวนิยายในประเทศอังกฤษ เนื่องจากมีมุมมองใหม่เกี่ยวกับบทบาทของเพศหญิงในสังคมที่นำไปสู่การสร้างสรรค์ภาพพจน์ของนวนิยาย

การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวละครเอกหญิงใน *ปริศนา* กับตัวละครหญิงไทยตามขนบพร้อมกับเปรียบเทียบกับตัวละครนวนิยายในนวนิยายอังกฤษยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาย่อมจะนำมาซึ่งการเพิ่มความเข้าใจในเชิงประวัติศาสตร์ เนื่องจากโครงเรื่องและเหตุการณ์ใน *ปริศนา* นั้น นอกจากอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกอย่างมากนับตั้งแต่รัชสมัยรัชกาลที่ 5 แล้ว ยังอยู่ในช่วงทศวรรษแรกหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองและอยู่ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วย จึงน่าสนใจที่จะนำมาพิจารณาถึงการเริ่มก้าวสู่ความเป็นนวนิยายของไทยทั้งในส่วนที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันระหว่างสังคมไทยกับอังกฤษ อันเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการเสนอมุมมองเกี่ยวกับตัวละครนวนิยายซึ่งมีความสำคัญต่อผู้สนใจศึกษาวรรณคดี สังคม และวัฒนธรรมอังกฤษยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยงานวิจัยนี้เพิ่มข้อสังเกตว่าแม้ในนวนิยายไทยก็สามารถพบตัวละครนวนิยายได้เช่นกัน

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเปรียบเทียบระหว่างลักษณะตัวละครเอกนวนิยายกับตัวละครหญิงตามขนบในนวนิยายไทยเรื่อง *ปริศนา* และลักษณะของนวนิยายในเรื่อง *ปริศนา* กับนวนิยายในนวนิยายอังกฤษ
- 2) เพื่อเปรียบเทียบระหว่างตัวละครเอกนวนิยายกับตัวละครหญิงตามขนบในนวนิยายไทยเรื่อง *ปริศนา* และตัวละครนวนิยายไทยกับนวนิยายอังกฤษ โดยพิจารณาในบริบทด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับตัวละครนวนิยายซึ่งมีความสำคัญต่อผู้สนใจศึกษานวนิยายอังกฤษยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เปรียบเทียบกับตัวละครนวนิยายไทยในบริบทด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้ตั้งข้อสังเกตว่าแม้ในนวนิยายไทยก็สามารถพบตัวละครนวนิยายได้เช่นกัน นอกจากนี้ ยังเป็นการแสดงความเชื่อมโยงระหว่างอิทธิพลตะวันตกกับการสร้างตัวละครที่มีลักษณะเป็นนวนิยายซึ่งสามารถศึกษาได้จากนวนิยายไทย รวมถึงนำความรู้ที่ได้รับไปทำการวิจัยต่อยอดเพื่อนำไปสู่การเพิ่มพูนและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับนวนิยายให้ปวงกว้างยิ่งขึ้น

1.4 กรอบความคิดในการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการวิเคราะห์ไว้ 5 ด้านด้วยกัน กล่าวคือ นอกจากพิจารณาถึงลักษณะของตัวละครเอกหญิงในนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* โดยการเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างกับตัวละครหญิงไทยตามขนบแล้ว ยังพิจารณาในบริบทด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งไทยได้รับอิทธิพลจากตะวันตกอย่างมากในสมัยนั้น รวมทั้งเปรียบเทียบกับลักษณะตัวละครนวนิยายอังกฤษในนวนิยายเรื่อง *เดอะ เฮเวนลี่ ทวินส์ (The Heavenly Twins)* กับ *เดอะ เบธ บুক (The Beth Book)* ของซาราห์ แกรนด์ (Sarah Grand) และเปรียบเทียบในบริบททั้ง 4 ด้านเช่นเดียวกันเพื่อพิจารณาความเป็นนวนิยายของตัวละครเอกหญิงว่ามีส่วนคล้ายคลึงและแตกต่างกับนวนิยายอังกฤษอย่างไรและเพราะเหตุใด ทั้งนี้ จากการศึกษาของฐาปนิจธร ขุนภักดี (Khunpakdee 2013) เกี่ยวกับ “ปัจเจกนิยม นวนิยาย และการสมรสในนวนิยายของแมรี วอร์ด (Mary Ward) ซาราห์ แกรนด์ (Sarah Grand) และลูคัส มาเลต์ (Lucas Malet)” ในยุคปลาย

คริสต์ศตวรรษที่ 19 ทำให้พอจะสรุปลักษณะนวนสตร์ในนวนิยายของผู้แต่งดังกล่าวในมิติที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม เพื่อเป็นกรอบวิเคราะห์นวนสตร์ในการศึกษาคำนี้ ดังนี้

ด้วยเหตุที่นวนสตร์นั้นมีลักษณะแปลกใหม่ไม่ซ้ำกับตัวละครตามขนบ จึงเป็นที่สนใจของสาธารณชนจนนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ โดยเฉพาะเกี่ยวกับประเด็นที่ถกเถียงกันในสังคมมาก่อนหน้าเป็นวงกว้าง ซึ่งนักเขียนนวนสตร์ได้แสดงออกถึงความคิดเห็นส่วนตัวผ่านตัวละครเอกนวนสตร์ที่สะท้อนทัศนะและความเชื่อของแต่ละคน เห็นได้จากประเด็นหลักในนวนิยายที่สะท้อนถึงการศึกษาของนวนสตร์ ที่ถึงแม้ในเบื้องต้นตัวละครนวนสตร์ไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ดีพอเพราะสังคมมองว่าความรู้ไม่ใช่สิ่งจำเป็นของผู้หญิง แต่นวนสตร์ให้ความสำคัญกับการศึกษาด้วยตระหนักว่าเป็นประสบการณ์ที่ดี ช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น ทำให้สามารถปกครองตนเองได้โดยไม่ตกเป็นเบี้ยล่างของผู้ชายเหมือนในอดีต และเมื่อนวนสตร์มีความรู้ ได้พัฒนาความสามารถ จึงเพิ่มศักยภาพในการเลี้ยงดู ส่งเสีย รับผิดชอบตนเองได้ ทำให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ไม่ต้องทนต่อการถูกสังคมดูแคลนหรือใช้ชีวิตอย่างยากลำบากเพราะไร้อาชีพ อันนำไปสู่ความแตกต่างกับภาพของสตรีในอุดมคติเพราะนวนสตร์เริ่มเล็งเห็นว่าการสมรสนำมาซึ่งปัญหาทางสังคมและความตกต่ำจากการกระทำที่ปราศจากศีลธรรมของเพศชาย จึงทำทุกวิถีทางเพื่อปกป้องความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจของตนเองมากกว่าจะเอาใจใส่ต่อบทบาทและหน้าที่ของสตรีตามที่สังคมกำหนด รวมถึงพยายามต่อต้านบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมที่จำกัดให้สตรีอยู่แต่ในบ้านด้วยมองว่าเป็นความอยู่ดีธรรมอันเกิดจากบทบาททางเพศ เพราะนวนสตร์เห็นว่าเพศหญิงควรได้รับอิสรภาพ เสรีภาพ และความเท่าเทียมกับเพศชายในทุกด้าน เช่น การมีอาชีพ มีส่วนร่วมทางการเมือง ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายทั้งในด้านทรัพย์สิน สุขอนามัย และการเลือกตั้ง รวมทั้งเรียกร้องให้แก้ปัญหาสองมาตรฐานทางศีลธรรมและทางเพศ ลักษณะดังกล่าวนี้ส่งผลให้นวนสตร์มีลักษณะแย้งกับบทบาทของนางเอกตามขนบที่แสดงความเป็นผู้หญิงในอุดมคติ เน้นความเป็นสตรีเพศ อ่อนแอ และอยู่ในโอวาทของสามี ในขณะที่นวนสตร์เชื่อมั่นในการเป็นตัวของตัวเอง กล่าวหาที่จะต่อสู้เพื่อความถูกต้อง แต่ในขณะเดียวกันก็ยึดมั่นในศีลธรรมอย่างเคร่งครัด

จากลักษณะแต่ละด้านของนวนสตร์ในนวนิยายอังกฤษดังที่ได้กล่าวมา เมื่อพิจารณาถึงสตรีไทยที่มีวิวัฒนาการมาจากการรับอิทธิพลตะวันตกเข้ามาหลายด้านเริ่มตั้งแต่ในรัชสมัยรัชกาลที่ 4 จนกระทั่งมาถึงการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงประเทศครั้งสำคัญในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ที่ส่งผลต่อสถานภาพของสตรี มีการสะท้อนให้เห็นในวรรณกรรมที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกที่ส่งผลกระทบต่อและสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับผู้ประพันธ์ในสมัยนั้น ดังจะเห็นได้จากนวนิยายที่เน้นความโดดเด่นของสตรีเช่น *ปริศนา* ซึ่งนับว่าเป็นผลงานชิ้นบุกเบิกที่ตัวละครมีลักษณะเป็นนวนสตร์ ด้วยเหตุที่ปริศนามีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรู้ในภาษาและวัฒนธรรมตะวันตกเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังกระตือรือร้นในการหางานทำเพื่อมีรายได้จุนเจือครอบครัว รวมถึงรู้จักวางตัวให้เป็นที่เป็นที่เกรงใจของเพศตรงข้าม มีความสามารถที่ผู้หญิงอื่นไม่มี เช่น ขับรถได้ ซักผ้าและว่ายน้ำเก่ง มีฝีมือในการวาดรูป ที่สำคัญปริศนามีวิธีคิดที่ไม่เหมือนและแต่งกายแตกต่างกับสตรีตามขนบ จึงน่าสนใจนำมาเปรียบเทียบกับนวนสตร์ของอังกฤษด้วยการพิจารณาจากประเด็นทั้ง 5 ด้านดังกล่าวเพื่อให้เกิดความเข้าใจลักษณะของนวนสตร์ในนวนิยายไทยกับอังกฤษมากยิ่งขึ้น

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาคำนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสารในการศึกษา โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายและลักษณะตัวละครนวนสตร์ในนวนิยายไทยและนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* ผวนกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนสตร์ในนวนิยายอังกฤษยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ประเด็นด้วยกันคือ ประเด็นแรกเป็นการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะตัวละครเอกนวนสตร์กับตัวละครหญิงตามขนบในนวนิยายไทยเรื่อง *ปริศนา* และลักษณะของนวนสตร์ใน *ปริศนา* กับนวนสตร์ในนวนิยายอังกฤษ ประเด็นที่สองเป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวละครเอกนวนสตร์กับตัวละครหญิงตามขนบใน

นวนิยายไทยเรื่อง *ปริศนา* และตัวละครนวนิยายไทยกับตัวละครนวนิยายอังกฤษในบริบทด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ (Analytic Description)

2. วรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายและลักษณะตัวละครสตรีในนวนิยายไทยและนวนิยายเรื่อง *ปริศนา*

ภายหลังจากเข้ามาของชาวตะวันตกซึ่งได้เห็นประเพณีอันเข้มงวดของชาวสยามที่ทำให้สตรีขาดอิสระในการออกสู่สังคมภายนอก ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ถึงสถานภาพของสตรีสยามที่ถูกกดขี่ ชาวตะวันตกที่เดินทางเข้ามาในระยะเวลาดังกล่าวจึงต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีสยามให้เป็นที่ไปตามแบบธรรมเนียมสังคมที่ตนปฏิบัติ ซึ่งในขณะนั้นสังคมตะวันตกเรียกมาตรฐานรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบนั้นว่า “มาตรฐานสังคมแบบวิกตอเรียน” (Victorianism) หรือเรียกว่า “ค่านิยมวิกตอเรียน” ที่เน้นถึงการให้ความสำคัญในกระบวนการขัดเกลาพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะพฤติกรรมของผู้หญิงและประเพณีนิยมที่ต้องปฏิบัติต่อผู้หญิงในทัศนะของมนุษย์ที่ปราศจาก “ความป่าเถื่อน” โดยเฉพาะกลุ่มมิชชันนารีที่มองว่าวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมไทยนั้นเป็นเรื่องของ “ความล้าหลัง” และไม่มี “อารยธรรม” (Chakrit 1988, 2; Pechsupa 1999, 19)

ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์จึงทรงพัฒนาด้านการศึกษาและฝึกคนเข้ารับราชการ รวมทั้งส่งคนไปศึกษาต่างประเทศ และนำความรู้กลับมาปรับปรุงกิจการด้านต่าง ๆ ภายในประเทศ เช่น ด้านการทหาร ด้านการแพทย์ และยังล้มเลิกประเพณีบางอย่างที่ล้าสมัย เช่น ทรงให้มีการเลิกทาส เพราะทรงเห็นว่าทาสเป็นเครื่องแสดงถึงความป่าเถื่อนล้าสมัย ทำให้ฐานะของคนในสังคมมีความเสมอภาคกัน ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะในสังคมต่อไป ฐานะของผู้หญิงไม่ต้องตกเป็นนางบำเรอของเจ้านายชั้นสูง และเป็นสินค้าที่จะซื้อขายหรือให้แก่อีกต่อไป (Phuangpet 1982, 10) ทั้งนี้ การเข้าสู่ระบบการบริหารประเทศสมัยใหม่ จำเป็นต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ การปฏิรูปการศึกษาจึงส่งผลให้สตรีชั้นสูงและสตรีสามัญชนมีโอกาสได้รับการศึกษาแบบใหม่ ความคาดหวังหรือมุมมองของสถานภาพสตรีไทยได้เปลี่ยนจากเมียที่เป็นเพียงแม่บ้านแม่เรือนกลายเป็นภรรยาที่เป็นเพื่อนคู่คิด แม้ในฐานะครุคนแรกและแม่เรือนผู้รอบรู้ (Unjai 2006, 7) การที่สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากและรวดเร็วในสมัยรัชกาลที่ 5 กล่าวได้ว่าเป็นผลจากอารยธรรมตะวันตกซึ่งเริ่มแพร่เข้ามาตั้งแต่รัชกาลก่อนแล้ว รวมทั้งนักเรียนนอกที่ไปเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ จากยุโรปตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เดินทางกลับมาพร้อมกับความรู้ ความคิด และค่านิยมที่สั่งสมมาจากดินแดนเหล่านั้น ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เห็นได้ชัดเจนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการปกครองประเทศ ขนบธรรมเนียมประเพณี การสาธารณสุข การศึกษา และวรรณกรรม สำหรับเครื่องสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมไทยมากที่สุดในระยะนี้คือวรรณกรรม โดยมีหนังสือพิมพ์และวารสารต่าง ๆ ออกจำหน่ายตั้งแต่ พ.ศ. 2440 เป็นต้นมา อันเป็นสนามสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ ความคิด ค่านิยมใหม่ของสังคม (Ruenruthai 1994, 1; Supanee 1976, 24)

การประพันธ์นวนิยายนับว่ารุ่งเรืองขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 และเจริญสูงสุดในสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2469 - 2478) โดยในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการออกหนังสือพิมพ์ วารสาร และนิตยสารต่าง ๆ มากขึ้น ประกอบกับการศึกษาขยายวงกว้างออกไป วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นและนวนิยายจึงได้รับความนิยมสูงขึ้น นวนิยายในสมัยนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องแปลจากภาษาต่างประเทศ ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกา และจีน ตามลำดับ เรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ก็มักเป็นการเลียนแบบหรืออาศัยเค้าโครงจากนวนิยายต่างประเทศ ที่แต่งใหม่อย่างแท้จริงนั้นมีน้อย อย่างไรก็ตามรัชสมัยรัชกาลที่ 5 และที่ 6 บันเทิงคดี

ร้อยแก้วประเภทนวนิยายของไทยยังมีน้อยมาก เพิ่งเริ่มรุ่งเรืองขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7 เป็นต้นมา (Supanee 1976, 23) ถึงแม้ในสมัยรัชกาลที่ 7 สภาพการปกครองและเศรษฐกิจของประเทศจะวุ่นวายตกต่ำ แต่วรรณกรรมในสมัยนี้ก็กลับไม่ได้เสื่อมลง ในทางตรงกันข้ามกลับมีบทบาทเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะประเภทร้อยแก้ว ซึ่งเป็นสื่อแสดงความคิดเห็นที่เหมาะสมที่สุด กิจการหนังสือพิมพ์และการประพันธ์ในสมัยนี้จึงรุ่งเรือง นักประพันธ์มีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่าสมัยก่อน ๆ โดยมีแนวการเขียนต่างกัน และเริ่มมีนักประพันธ์อาชีพ นักเขียนหนุ่มสาวส่วนหนึ่งเสนอนวนิยายที่มีเนื้อหาสะท้อนความเป็นไปในสังคมและปัญหาขัดแย้งเกี่ยวกับค่านิยมในสมัยนั้น ทำให้นวนิยายไทยเริ่มมีลักษณะแตกต่างกับนวนิยายที่มีมาแต่เดิม คือมีลักษณะเป็นตัวของตัวเองมากกว่าเดิมและเป็นการนำนวนิยายไทยก้าวสู่ยุคสมัยจริงตั้งแต่นั้นมา เนื่องจากการเริ่มต้นเสนอปัญหาข้อขัดแย้ง ซึ่งเป็นปัญหาของสังคมไทย ไม่ใช่การลอกเลียนจากตะวันตกอีกต่อไป (Trisilpa 1978, 22, 26-27; Supanee 1976, 232, 285) ทั้งนี้ การที่นวนิยายเป็นผลผลิตทางวรรณกรรมของสังคมย่อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมอย่างใกล้ชิด เพราะผู้เขียนวรรณกรรมกระทำบทบาทพร้อม ๆ กันอยู่สองอย่าง อย่างหนึ่งในฐานะผู้ผลิตรายการ อย่างที่สองในฐานะหน่วยหนึ่งของสังคม ฉะนั้น นวนิยายย่อมมีเนื้อหาสาระและความคิดอันสอดรับมาจากสังคม แม้ว่านวนิยายจะเกิดขึ้นมาจากจินตนาการของผู้เขียน โครงเรื่องและพฤติกรรมของตัวละครเป็นเรื่องที่ผู้เขียนสมมติคิดแต่งขึ้นก็ตาม แต่ผู้เขียนก็ได้ถ่ายทอดมาจากบุคคลและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงในสังคมตามช่วงเวลาเขียน (Ruenruthai 1994, 51-52)

เมื่อกล่าวถึงสตรีไทยในวรรณกรรมโดยพิจารณาจากภาพลักษณ์ของ “ตัวละครหญิง” เกี่ยวกับสถานภาพ บทบาทบุคลิกภาพ พฤติกรรม อุปนิสัยใจคอ ทักษะคติ โลกทัศน์ รวมทั้งความสัมพันธ์ของตัวละครหญิงกับตัวละครอื่น ๆ ในเรื่อง ถือได้ว่าเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สะท้อนทัศนะ มุมมอง ตลอดจนกระบวนทัศน์ของนักเขียนที่ถ่ายทอดโดยใช้ศิลปะทางภาษา ซึ่งนักเขียนสามารถนำเสนอเนื้อหา ข้อคิด ภาพสะท้อนสังคมที่ร่วมสมัยกับนักเขียนออกมาได้อย่างสอดคล้องและลงตัวผ่านตัวละครที่มีความสำคัญช่วยในการดำเนินเรื่องราวให้เป็นไปตามโครงเรื่องที่ผู้เขียนกำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวละครสำคัญในเรื่องที่มีบทบาทโดดเด่น (Ornjira 2017, 140) เมื่อเปรียบเทียบงานเขียนของนักเขียนหญิงและนักเขียนชายในประเด็นความเป็นหญิงและอิสระในการดำเนินชีวิต อาทิทยา จารุจินดา (Arthitaya 2012, 172) พบว่า นักเขียนหญิงจำนวนหนึ่ง ได้แก่ นิตยา ก.สุรางคนางค์ กาญจนา และ ว. ณ ประมวญมารค ได้สร้างตัวละครให้มีอิสระในการกำหนดชีวิต ความเป็นตัวของตัวเอง เช่นเดียวกับตัวละครของนักเขียนชาย โดย ว. ณ ประมวญมารคเป็นนักเขียนหญิงผู้หนึ่งที่มีผลงานนวนิยายหลายเรื่อง การสร้างตัวละครให้มีอิสระในการกำหนดชีวิต ความเป็นตัวของตัวเองนั้นปรากฏชัดในนวนิยายที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ *ปริศนา* ที่อยู่ในใจของผู้อ่านมาหลายยุคหลายสมัย ที่สำคัญ ยังเป็นการประพันธ์ในลักษณะตัวละครต่อเนื่องด้วย เพราะนอกจาก *ปริศนา* แล้วยังปรากฏนวนิยายอีกสองเรื่องที่มีความต่อเนื่องกัน ได้แก่ *เจ้าสาวของอาวนนท์* และ *รัตนาวดี* รวมเรียกว่า *เรื่องชุดปริศนา* ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จของกลวิธีการสร้างตัวละครต่อเนื่องในนวนิยายคือปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครกับผู้อ่านที่ทำให้เกิดการสร้างตัวละครต่อเนื่อง (Watinee 2014, 40)

นอกจากนี้ ยังมีผู้กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* ในด้านอื่น ๆ อีกเช่น สมิทธิ์ ถนอมศาสนะ (Smith 2015, 192) วิเคราะห์ไว้ว่านวนิยายเรื่อง *ปริศนา* เต็มไปด้วยบรรทัดฐานทางจริยธรรมของชนชั้นกลางและวิพากษ์ชนชั้นสูงที่อยู่รอบรอบนี้ โดยวิพากษ์ความเจ้าชู้เจ้าอย่างและความถือดีของชนชั้นสูงแบบเดียวกับที่วรรณกรรมของชนชั้นกลางยุคก่อนหน้ากระทำ คุณสมบัติของตัวละครเอกชนชั้นกลางในช่วงปลายทศวรรษ 2460 เป็นต้นมาได้ถูกนำมาผลิตซ้ำในฐานะของชนชั้นสูง “ที่ดี” เช่นกัน ขณะที่ตรีศิลป์ บุญขจร (Trisilpa 1978, 233) กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* ว่าลักษณะเด่นคือนางเอกมีลักษณะ “ชน” สามารถขี่ม้า เล่นกีฬา แต่ไม่เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี ส่วนพระเอกมักเคร่งขรึม หยิ่ง ขอบตูดถูกคน ฉากโดยทั่วไปเกี่ยวกับแวดวงชนชั้นสูงตามความคุ้นเคยของผู้แต่ง นวนิยายชุดนี้เป็นนวนิยายที่นิยมแพร่หลาย แต่ก็ไม่ได้มีบทบาทต่อพัฒนาการนวนิยายไทยอย่างเด่นชัด

จากการศึกษาลักษณะตัวละครหญิงในนวนิยายไทยและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* พบว่ายังไม่มี การวิเคราะห์ในเชิงลึกถึงลักษณะของตัวละครเอกหญิงที่สะท้อนถึงความเป็นนวนิยายในสังคมสมัยนั้นซึ่งเป็นยุคที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งในด้านการเมืองการปกครอง สังคม และวัฒนธรรม จึงน่าสนใจว่าลักษณะของตัวละครเอกหญิงใน *ปริศนา* สามารถสะท้อนถึงอิทธิพลตะวันตกเกี่ยวกับนวนิยายที่มีต่อผู้ประพันธ์หรือไม่ และความเป็นนวนิยายนั้นมีความ คล้ายคลึงหรือแตกต่างกับนวนิยายในตะวันตกอย่างไร อันเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะได้รับการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายอังกฤษยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

ในสมัยโบราณจนถึงยุคคริสต์ศตวรรษที่ 19 สตรีมีฐานะด้อยกว่าชาย เห็นได้จากความด้อยโอกาสทางสังคมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางการศึกษา การทำงาน การเมือง และทางเศรษฐกิจ อันเป็นผลจากนักคิด นักเขียน หรือกระทั่งบุคคลสำคัญ แห่งยุคจำนวนหนึ่งมีแนวทางที่สอดคล้องกันในการที่จะสนับสนุนให้ผู้ชายเป็นเพศที่เหนือกว่า จนทำให้เกิดความคิดรวบยอด ในการมองเพศหญิงว่าเป็นเพศที่อ่อนแอและต้องการการปกป้องจากเพศชาย จากทัศนะของสังคมนี้อาจทำให้การประเมิน คุณค่าของสตรีมุ่งไปสู่แง่มุมของคุณธรรมและความดีงามมากกว่าการประเมินคุณค่าจากความสามารถ โดยกำหนดเป็นบรรทัด ฐานทางสังคมว่าผู้หญิงจะต้องรักษาความบริสุทธิ์ทางจริยธรรมอย่างเคร่งครัดยิ่งกว่าผู้ชาย ดังจะเห็นได้จากการที่สังคมใช้ มาตรฐานในการตัดสินลงโทษความประพฤติที่แตกต่างกันระหว่างเพศ (Kolnai 2005, 252) กล่าวคือ เมื่อกำเนิดมาเด็กผู้หญิง ต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดาทุกประการอย่างไม่มีเงื่อนไข เมื่อโตขึ้นต้องประพฤติตนให้อยู่ในกรอบประเพณีอันดีงาม ไม่ทำ สิ่งใดที่จะเป็นการทำให้บิดามารดาไม่สบายใจ เมื่อถึงเวลาแต่งงาน ชายที่เหมาะสมคือผู้ผ่านการพิจารณาจากบิดาแล้วว่ามี ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีพอที่จะเลี้ยงดูเธอได้ (Varavadi 1992, 32) หลังจากแต่งงานแล้วสตรีก็จะเปลี่ยนมาเคารพและ เชื่อฟังสามีแทน ต้องดูแลบ้านช่องให้สวยงามและอบอุ่น หน้าที่ของภรรยาที่ดีคือต้องไม่เข้าไปยุ่งกับกิจการใด ๆ ของสามี หากแต่ต้องคอยยกย่องสามีรวมทั้งให้ความเชื่อมั่นในตัวเขาอย่างสม่ำเสมอ เมื่อมีบุตรสตรีที่ดีจะต้องพร้อมที่จะเสียสละทุกสิ่ง ทุกอย่างให้กับเขาโดยไม่คำนึงถึงความสุขส่วนตัว หากสตรีใดปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนไม่บกพร่องจะได้ชื่อว่าเป็นนางฟ้าในเรือน (angel in the house) หรือสตรีในอุดมคติที่เป็นแบบประเพณีนิยมแห่งศตวรรษที่ 19 นั้นเอง (Foster 1985, 5)

ในครั้งแรกของศตวรรษที่ 19 ขณะที่สตรีส่วนใหญ่กลัวการเป็นโสเภณีและยอมแต่งงานกับชายใดก็ตามที่สามารถเลี้ยงดู เธอได้ แต่กลับมีสตรีประมาณร้อยละ 11 - 14 ที่ไม่ยอมแต่งงานแต่เลือกสละความเป็นกุลสตรีแม้จะต้องโดนดูถูกจากสังคม เพื่อที่จะทำงานเลี้ยงตนเองโดยไม่ต้องพึ่งใคร เพราะอย่างน้อยที่สุดก็ยังมีสิทธิในความเป็นตัวเองได้โดยสมบูรณ์และยังมีรายได้ ซึ่งแม้จะเล็กน้อยแต่ก็ยังคงเป็นสิทธิของตนโดยชอบธรรม ต่อมาในครึ่งหลังของศตวรรษ ประมาณ 3 ใน 4 ของสตรีที่มีอายุ ระหว่าง 20 - 24 ปีซึ่งเป็นวัยที่กำลังเหมาะสำหรับการแต่งงานในสมัยนั้นกลับยังคงดำรงสถานภาพโสเภณี (Williams 1984, 24) โดยสตรีทั้งชนชั้นกลางและชนชั้นสูงที่มีการศึกษาเริ่มหันมาพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นกับเพศหญิงอย่างจริงจังมากขึ้น มีการ แสดงความคิดเห็นและถ่ายทอดทัศนะออกมาในรูปของงานวรรณกรรมหลายรูปแบบจนกระทั่งทำให้คริสต์ศตวรรษที่ 19 ไม่ เพียงแต่กลายเป็นยุคทองของนวนิยาย แต่ยังเป็นยุคทองแห่งนักประพันธ์สตรีอีกด้วย (Gilbert and Gubar 1985, 175-176) ต่างสะท้อนภาพและโจมตีความไม่ถูกต้องของการแต่งงานแบบประเพณีนิยมในสมัยนั้น รวมถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่มุ่งกดขี่ให้ สตรีต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของเพศชายอย่างไม่มีทางเลือกเลี้ยง (Varavadi 1992, 40) ทั้งนี้ ช่วงสองทศวรรษสุดท้าย ของยุครีกตอเรียนเป็นจุดที่สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ แนวคิดการปกครองโดยชาย เป็นใหญ่เริ่มเสื่อมความนิยม มีการผลักดันแนวคิดทันสมัยในเรื่องความเท่าเทียมทางเพศและการอภิปรายกันอย่างจริงจังใน ประเด็นกฎหมายการสมรสและการหย่าร้าง สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการเลี้ยงดูบุตร โอกาสทางการศึกษาและการจ้างงาน สำหรับสตรีและสิทธิในการเลือกตั้งของสตรี รวมทั้งปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เทคโนโลยีสมัยใหม่

การศึกษาสมัยใหม่ และแนวโน้มสู่การเปิดเสรี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้นำไปสู่การเกิดขึ้นของ “นวสตรี” ในนวนิยาย (Mahajan and Randhawa 2016, 2)

คำว่านวสตรีเกิดขึ้นโดยนักเขียนนามปากกามาตามซาราห์ แกรนด์ (Madame Sarah Grand) เจ้าของบทความเรื่อง “มุมมองใหม่ต่อปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิง” (“The New Aspect of the Woman Question”) ที่ตีพิมพ์ใน *เดอะ นอร์ธอเมริกัน รีวิว* (*The North American Review*) เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1894 โดยผู้มีส่วนร่วมอีกคนหนึ่งคือมารี หลุยส์ เดอลา ราเม (Marie Louise de la Ramée) ที่ใช้นามปากกาอิดา (Ouida) เขียนโต้ตอบเป็นทำนองเสียดสีในบทความชื่อ “นวสตรี” (“The New Woman”) ซึ่งตีพิมพ์ในเดือนพฤษภาคมปีเดียวกันอันเป็นจุดกำเนิดของคำว่านวสตรีในวงวรรณกรรมนับแต่นั้นเป็นต้นมา และในปี ค.ศ. 1880 - 1890 ภาพลักษณ์ของนวสตรีมีความเด่นชัดจนกระทั่งบรรณาธิการชื่อดัง ดับบลิว. ที. สเต็ด (W. T. Stead, 1849 - 1912) กล่าวว่านวนิยายยุควิกตอเรียน “เขียนโดยผู้หญิงเกี่ยวกับผู้หญิงจากมุมมองของผู้หญิง” (Mahajan and Randhawa 2016, 3) โดยผู้ประพันธ์เสนอภาพของผู้หญิงที่ไม่ใช่แบบประเพณีนิยมตามทัศนคติที่แตกต่างกันไปของแต่ละคน การเสนอภาพดังกล่าวเป็นไปอย่างเข้มข้นและแหลมคมขึ้นกว่าที่ผ่านมา รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของอุดมคติเกี่ยวกับเพศหญิงจากการเสียสละตนเองมาเป็นการพัฒนาตนเองแทน ทั้งนี้ สาเหตุที่ทำให้แกรนด์ได้รับยกย่องเป็นผู้บุกเบิกงานเขียนนวนสตรีในประเทศอังกฤษนั้นเนื่องมาจากผลงานที่โด่งดังที่สุดทั้งสองชิ้นในยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้แก่ *เดอะ เฮเวนลี่ ทวินส์* (*The Heavenly Twins*, 1893) และบทความที่กล่าวถึงแล้วข้างต้นที่ต่างนำเสนอมุมมองใหม่เกี่ยวกับบทบาทของเพศหญิงในสังคมอันนำไปสู่การสร้างสรรคภาพบวกของนวสตรี เพื่อนำเสนอแก่สังคมและนักวิจารณ์ร่วมสมัยให้ตระหนักถึงความพยายามของสตรีในการรณรงค์ต่อต้านความเป็นสองมาตรฐานทางเพศและศีลธรรมอย่างได้ผล (Tapanat 2017)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพอจะสรุปได้จากประวัติศาสตร์สถานภาพของสตรีทั้งไทยและอังกฤษว่าต่างก็ตกอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าบุรุษเหมือนกัน แต่การพัฒนาสถานภาพของสตรีในอังกฤษเกิดก่อนหน้าไถยนานนับศตวรรษ โดยการพัฒนาสถานภาพของสตรีไทยได้รับอิทธิพลจากตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษเพื่อแสดงถึงความศิวิไลซ์ของคนในชาติในยุคจักรวรรดินิยม ขณะที่การพัฒนาสถานภาพของสตรีในอังกฤษเริ่มจากการกระตุ้นของนักเขียนหญิงโดยใช้ตัวละครนวนสตรีในวรรณกรรมเป็นเครื่องมือ ดังนั้นจึงน่าสนใจว่านวสตรีในนวนิยายไทยมีลักษณะเช่นไร เหมือนหรือแตกต่างกับนวสตรีอังกฤษอย่างไรโดยพิจารณาจากบริบทที่เกี่ยวข้องกับนวสตรีในด้านต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากลักษณะเด่นของตัวละครเอกหญิง ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม ดังจะได้กล่าวถึงผลการศึกษาในลำดับต่อไป

3. เปรียบเทียบลักษณะตัวละครปริศนากับตัวละครหญิงตามชนบ และลักษณะตัวละครปริศนากับนวสตรีในนวนิยายอังกฤษ

3.1 เปรียบเทียบลักษณะตัวละครปริศนากับตัวละครหญิงตามชนบ

ปริศนาเป็นสาวน้อยนักเรียนนอกวัย 19 ปีที่เรียนจบเลขานุการจากอเมริกา มีรูปร่างสูงโปร่งได้สัดส่วน รูปร่างงดงาม แก้มเป็นสีชมพู ดวงตากลมโตใสแจ้วมีเสน่ห์ ผมหยิกสลวยตามธรรมชาติ สวยทั้งผาดและพิศโดยไม่ต้องเติมแต่ง ทำทางแคล่วคล่องว่องไว คุยเก่ง ร่าเริงแจ่มใส น่าเอ็นดูสมอายุ เฉลียวฉลาด มีอารมณ์ขัน มีเหตุผลและปฏิภาณไหวพริบ มีทักษะใน

การเข้าสมาคม กล่าวดำเนินชีวิตในแบบที่ต้องการ รวมถึงเชื่อมั่นในการตัดสินใจของตนเอง ซึ่งลักษณะสองสามประการหลังนี้เองที่ทำให้ปริศนาแยกไปจากชนบของนางเอกในนวนิยายไทย

ทั้งนี้ ว. ณ ประมวญมารคสร้างตัวละครให้มีลักษณะที่สมจริงและมีบทสนทนาที่ดำเนินไปอย่างเหมาะสมกับฐานะทางสังคมและอารมณ์ของตัวละคร ทำให้นวนิยายเรื่องนี้เป็นที่ชื่นชอบแก่ผู้อ่านและชวนให้ติดตาม จึงได้รับการตีพิมพ์ซ้ำรวมทั้งสร้างเป็นภาพยนตร์และละครโทรทัศน์หลายครั้งด้วยกันแม้เวลาจะล่วงเลยยุคนั้นมานานแล้วก็ตาม โดยผู้ประพันธ์สร้างความรู้สึกให้ผู้อ่านคล้อยตามในพัฒนาการของนางเอกตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งเป็นสาวโดยได้รับการเลี้ยงดูจากอาวิรัชหรือหลวงวิรัชชาวกิจ น้องชายของพระวิจิตรมนตรีบิดาของปริศนาที่เสียชีวิตไปตั้งแต่ปริศนายังไม่เกิด อันเป็นที่มาของชื่อ “ปริศนา” อาวิรัชจบการศึกษาจากประเทศอังกฤษ และทำงานอยู่ที่สถานทูตไทยในอเมริกา อาได้เลี้ยงดูให้ปริศนามีความรู้และเก่งในหลาย ๆ ด้านอย่างที่ไม่รู้สึกขัดแย้ง เพราะมีความเป็นไปได้ที่ศักยภาพของผู้เลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมในต่างประเทสนั้นสามารถขัดเกลาให้นางเอกมีความสามารถพิเศษกว่าสตรีไทยทั่วไป เว้นแต่คุณลักษณะภายนอกเท่านั้นที่คงอยู่ทำนองเดียวกับนวนิยายไทยทั่วไปคือ ตัวละครเอกหญิงต้องเป็น “คนสวย น่ารัก หุ่นดีพร้อม” เสมอ นอกจากนี้ ยังสอดแทรกความคิดเชิงปัจเจกนิยมโดยให้ความสำคัญกับความต้องการของตนเองยิ่งกว่าความเหมาะสมใด ๆ เช่น ความต้องการเอาชนะคำท้าทายของเพศตรงข้ามด้วยการไปดูหนังกับชายหนุ่มสองต่อสองในชุดแต่งกายที่ไม่เหมาะสมจนเป็นที่วิพากษ์ในสังคม

แม้ปริศนามีการแต่งกายสบาย ๆ ด้วยกางเกงขาล้นแบบสตรีในสังคมตะวันตก แต่ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นจุดอื่นที่โดดเด่นและน่าสนใจยิ่งกว่าจากคำกล่าวของเพื่อนชาย นพ ลูกพระยาพลรามวิทยารซึ่งอยู่บ้านติดกัน ที่สังเกตเห็นคุณลักษณะสำคัญในตัวปริศนา อันได้แก่ความฉลาดและไหวพริบ

นพไม่เคยรู้จักคุ้นเคยกับผู้หญิงใดมาก่อน ครั้นรู้จักปริศนา เมื่อแรกเห็นว่าเธอเปรี้ยวและโป๊ ต่อมาเห็นว่าเธอแปลก ตอนหลังเห็นว่าเธอน่าสนใจที่สุด และไม่ได้ตั้งใจจะทำ “เปรี้ยว” หรือ “โป๊” เลย เธอเป็นคนที่หัวไวและฉลาด นพนั้นใคร ๆ ก็ว่าเขาสลัด แต่เขา “หัวไว” สู้ปริศนาไม่ยกได้ (V. Na Pramuanmarḡ 2011, 449)

กล่าวได้ว่า การแต่งกายของปริศนานั้นล้ำยุคนำหน้าตัวละครเอกหญิงทันสมัยในยุคเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น นวนิยายเรื่อง *นี้แหละโลก* (พ.ศ. 2488) ของดอกไม้สด ที่นำเสนอจินตนา ตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องที่มีบุคลิกเป็นหญิงทันสมัยในขณะนั้น ตัดกางเกงสปอร์ตขาล้นแค่เข่าเพื่อใช้ในการเล่นกีฬา ซึ่งเป็นการแต่งกายแบบใหม่ที่รับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา แต่รู้สึกไม่สบายใจในการสวมใส่ด้วยมองเห็นหน้าแข้งของตนปรากฏอยู่นอกกางเกง โดยดอกไม้สดสะท้อนให้เห็นว่าสตรีบางคนอยากทำตัวทันสมัยแต่ไม่กล้าจริง เป็นความขัดแย้งกันเองในการรับวัฒนธรรมเข้ามา (Kanitha 2006, 91) แต่การนุ่งกางเกงขาล้นของปริศนานั้นเป็นไปตามปรกติ มิใช่เพื่อความทันสมัย ซึ่งเข้ากับลักษณะของนวนิยายที่ชื่นชอบการแต่งกายที่สวมใส่สบายอันเป็นสัญลักษณ์ความทัดเทียมระหว่างเพศด้วยเช่นกัน (Davidoff and Hall 1991, 414; Khunpakdee 2013, 272-273)

ลักษณะเด่นที่สำคัญของปริศนาคือการเป็นนักอ่านและความสามารถในการวาดภาพและการตูน นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังสร้างความสามารถพิเศษอีกหลายด้านด้วยกัน ทั้งการขับรถ ซี่ม้่า เต้นรำ เล่นเทนนิส และว่ายน้ำ โดยปริศนาเป็นแชมป์เทนนิสและนักว่ายน้ำของโรงเรียน ความสามารถพิเศษเฉพาะตัวพบได้ในนวนิยายอังกฤษเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ในทัศนะของผู้ประพันธ์เกี่ยวกับการเป็นสตรีที่ดี เป็นที่ต้องการของเพศตรงข้ามนั้น ยังคงอยู่ในรูปแบบของชนบเดิมดังปรากฏในความคิดเห็นที่ปริศนามีต่ออนงค์ที่สาวซึ่งมีลักษณะของสตรีตามชนบที่มีความสามารถในการบ้านการเรือน

“... ความรู้ของปรีศนาล้วนแต่บ้า ๆ ทั้งนั้น เขียนการ์ตูน เล่นเทนนิส ว่ายน้ำ ขับรถ อาบอบกว่าไม่มีประโยชน์อะไรเลย เสียเวลา อย่างอนงค์ซิติ รู้การบ้านการเรือน เย็บปักถักร้อย ปรีศนาเป็นผู้ชายหาเลือกผู้หญิงชนิดอย่างปรีศนาไม่ เลือกผู้หญิงอย่างอนงค์ทุกทีเทียว ...” (V. Na Pramuanmarg 2011, 71)

ความแตกต่างระหว่างนวนสตรีและสตรีตามชนบ้นั้นส่วนหนึ่งอยู่ที่การเลี้ยงดู ดังที่ผู้ประพันธ์ให้เหตุผลในคำตอบของอนงค์เมื่อประวิชชวนไปซิ่งจักรยาน แสดงถึงสภาพแวดล้อมการเลี้ยงดูที่ต่างกันระหว่างสังคมตะวันตกและไทย

“อนงค์ซีเป็นเมื่อไหร่คะไม่ใช่ปรีศนาสักที”

“แล้วทำไมปรีศนาถึงเป็นละ ขับรถก็เป็น ซิ่งมาก็เป็น เล่นเทนนิสก็เป็น ว่ายน้ำยังกับปลาเทียว คุณสู้เขาไม่ได้เลย”

“ก็ได้รับการอบรมมาคนละอย่างนี่คะ อนงค์เย็บปักถักร้อยเข้าครัวเป็นมาตั้งแต่เด็ก ทำอะไรโลดโผนไม่เป็นเลย ถึงเป็นก็ไม่ชอบ กลัว แต่ปรีศนาทำอะไรกับเด็กผู้ชาย ก็อาผู้ชายเลี้ยงมาแต่เด็กนี่คะ นิสัยเลยเป็นเด็กผู้ชาย กล้าเป็นที่สุด ส่วนเย็บปักถักร้อยเป็นเมื่อไหร่คะ ตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยเห็นปรีศนาถือเข็มสักหนเดียว” (V. Na Pramuanmarg 2011, 555)

รวมไปถึงคำพูดของประวิชเป็นการเน้นย้ำถึงสตรีตามชนบ์ว่าเป็นที่ปรารถนาของชายอยู่ อันสะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองที่มีลักษณะเป็นสตรีตามชนบ์ซึ่งยังฝังลึกอยู่ในสังคมไทยแม้จะได้รับอิทธิพลจากตะวันตกแล้วก็ตาม

ประวิชมองดูอนงค์เหม็งอยู่สักครู่ก็ว่า “แปลกนะคุณ ประวิชเคยนี้จะชอบผู้หญิงที่เก่งกล้า เล่นอะไรเก่ง นิสัยเป็นเด็กผู้ชาย หรือไม่ก็ผู้หญิงที่ยั่วยวนและเปรี้ยว แต่เอาเข้าจริงกลับชอบผู้หญิงที่เป็นผู้หญิงแท้ ตรงกันข้ามกับที่นึกไว้ทุกอย่าง” (V. Na Pramuanmarg 2011, 555)

จากลักษณะของปรีศนาข้างต้นพบว่าแตกต่างกับตัวละครสตรีตามชนบ์โดยสิ้นเชิง ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการศึกษาและความเฉลียวฉลาดอันส่งผลให้ปรีศนามีความเชื่อมั่นในตนเองและยึดมั่นในความดี อีกส่วนหนึ่งมาจากการเลี้ยงดูโดยอาที่เป็นผู้ชายและประสบการณ์การใช้ชีวิตอยู่ต่างประเทศ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าลักษณะเหล่านี้มีความเหมือนหรือแตกต่างกับนวนสตรีในนวนิยายอังกฤษอย่างไร

3.2 เปรียบเทียบลักษณะตัวละครปรีศนากับนวนสตรีในนวนิยายอังกฤษ

เมื่อพิจารณานวนิยายเรื่อง *ปรีศนา* พบว่าตัวละครปรีศนามีความโดดเด่นตั้งแต่ชื่อ ภูมิหลัง มุมมอง และอุปนิสัยที่ล้วนสะท้อนถึงลักษณะนวนสตรีที่สามารถพบได้ในเรื่อง *เดอะ เฮเวนลี่ ทวินส์* (*The Heavenly Twins*, 1893) และ *เดอะ เบ็ธ บ๊อค* (*The Beth Book*, 1897) ของซาราห์ แกรนด์ (Sarah Grand) เช่นกัน ดังปรากฏในตัวละครเอกนวนสตรี 3 ตัว ได้แก่ อีวาดีนี เฟรย์ลิง (Evadne Frayling) แองเจลิกา แฮมิลตัน-เวลล์ (Angelica Hamilton-Wells) และเบ็ธ คาลด์เวลล์ (Beth Caldwell) ผลการเปรียบเทียบนวนิยายเรื่อง *ปรีศนา* กับนวนิยายอังกฤษทั้ง 2 เรื่องพบว่ามีโครงสร้างตัวละครนวนสตรีที่มีลักษณะร่วมกันหลายประการ เริ่มตั้งแต่ตัวละครเอกที่มีความโดดเด่นกระทั่งนำไปเป็นชื่อเรื่องซึ่งเป็นจุดแรกที่เร้าความสนใจผู้อ่าน ทั้งโดยตรงในกรณีของ *ปรีศนา* และ *เดอะ เบ็ธ บ๊อค* และโดยอ้อมคือแองเจลิกาซึ่งเป็นแฝดพี่ในชื่อเรื่อง *เดอะ เฮเวนลี่*

ทวินส์ ประการสำคัญคือตัวละครนวนิยายทั้งปริศนา อีวาตนิ แองเจลิกา และเบียร์มีลักษณะที่เหมือนกัน กล่าวคือ ไม่เพียงแต่ฉลาดเฉลียว มีความสามารถพิเศษหรือมีความรู้ที่ได้นำมาใช้ประโยชน์ไม่ว่าจะมีโอกาสได้รับการศึกษาในระบบหรือไม่ก็ตาม เอาใจใส่ต่อการพัฒนาตน มีความเชื่อมั่น ใช้เหตุผลเหนืออารมณ์ ปราศรณาที่จะปกครองตัวเอง มีอาชีพและรายได้เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีสิทธิหรือส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะ ประสบความสำเร็จในการทำงาน ในขณะที่เดียวกันก็ประพฤติตัวอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดี และมีมุมมองต่อต้านการปฏิบัติต่อสตรีประหนึ่งเป็นทาสในบ้านหรือทาสทางเพศ ตัวละครนวนิยายดังกล่าว ยังแสดงถึงความแตกต่างกับตัวละครหญิงตามขนบด้วยการปฏิเสธบทบาททางเพศที่กำหนดโดยสังคมซึ่งเพศชายเป็นใหญ่ ในขณะที่สตรีทั่วไปเห็นพ้องและปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไข อันนำไปสู่ข้อสรุปว่านวนิยายไม่ประสงค์จะเป็นกุลสตรีตามแบบแผนดั้งเดิม แต่เลือกที่จะรักษาคุณค่า ความสามารถ และคุณงามความดีของตนเองเอาไว้โดยไม่ได้เน้นการสมรสเป็นเป้าหมายหลักของชีวิต บ่งชี้ให้เห็นการเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ด้วยการนำเสนอตัวละครเอกนวนิยายที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำแบบใครสู่ผู้อ่าน ทำให้นวนิยายทั้ง 3 เรื่องนี้ได้รับความสนใจจากสาธารณชน เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์หรือชื่นชอบในวงกว้าง

อย่างไรก็ดี นอกจากความเหมือนแล้วยังพบว่านวนิยายไทยมีลักษณะบางประการที่แตกต่างกับนวนิยายอังกฤษ ดังปรากฏในเรื่อง *ปริศนา* ที่ให้คุณค่าและความสำคัญต่อการสมรสกับบุคคลที่เหมาะสม โดยนวนิยายจบลงด้วยความสุขสมหวังของนวนิยายที่กำลังจะแต่งงานกับชายที่รักอันเป็นผู้ดีพร้อม ในขณะที่เรื่อง *เดอะ เฮเวนลี่ ทวินส์* และ *เดอะ เบียร์ บู้ค* นำเสนอชีวิตสมรสทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยโครงเรื่องเน้นรายละเอียดเกี่ยวกับตัวละครนวนิยายที่ประสบปัญหาจากการสมรสทำให้อีวาตนิ แองเจลิกา และเบียร์รู้สึกสิ้นคлонเพราะไม่ได้รับการเติมเต็มจากสามีทั้งในด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ ไม่มีโอกาสนำความสามารถหรือสิ่งที่สนใจมาประกอบอาชีพ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ได้เรียนรู้และแก้ไข้ปัญหา เป็นที่น่าสังเกตว่าตัวละครนวนิยายทั้งไทยและอังกฤษต่างมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับสตรีตามขนบซึ่งให้ความสำคัญต่อบทบาทของศรีภริยาและมารดา และถึงแม้ความเป็นนวนิยายของตัวละครเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับการสมรส แต่ก็ไปในแง่มุมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ปริศนาปรากฏความเป็นนวนิยายตั้งแต่แรกเริ่มที่ประสงค์จะมีงานทำและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการสมรส จนกระทั่งตัดสินใจแต่งงานกับผู้ที่มีความเหมาะสมในตอนจบของนวนิยาย ซึ่งตรงกับขนบการประพันธ์ที่เน้นความสุขในชีวิตสมรส ในทางกลับกัน การสมรสส่งผลกระทบต่อความเป็นนวนิยายของอีวาตนิ แองเจลิกา และเบียร์ โดยเน้นว่าความเป็นนวนิยายนั้นมีความสำคัญยิ่งกว่าการเป็นภรรยาและแม่ในกรณีมีชีวิตสมรสล้มเหลวหรือว่างเปล่า ดังจะเห็นได้ว่าอีวาตนิเลือกรักษาชีวิตและความเป็นตัวของตัวเองมากกว่าจะยอมตามคำเรียกร้องจากสามีและความคาดหวังของสังคมที่ไม่ได้มาร่วมเสี่ยงด้วย หรือแองเจลิกาที่แม้จะมีความสุขดีกับชีวิตสมรสที่ตนเองเป็นผู้วางเงื่อนไขทุกอย่างแต่ชีวิตกลับว่างเปล่าเนื่องจากความเป็นชนชั้นสูงกำหนดกรอบมากเกินไป ทำให้ต้องปกป้องอิสรภาพด้วยการแต่งกายเป็นชายเพื่อแสวงหาผู้มีรสนิยมทางดนตรีเหมือนกันมาร่วมขับร้องบรรเลงเพลงสร้างความสำเร็จแม้ว่าการกระทำเหล่านี้จะขัดกับบรรทัดฐานทางสังคมและวัฒนธรรม และเบียร์ที่แม้จะเริ่มจากการเป็นสตรีตามขนบเพราะประพฤติตนเป็นลูกที่ดีของมารดาและภรรยาที่ดีของสามี แต่เมื่อชีวิตสมรสล้มเหลว เบียร์ก็สามารถประสบความสำเร็จ รับผิดชอบตัวเองได้เป็นอย่างดีโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสามีหรือยึดติดกับการมีสถานภาพเป็นแม่หรือภรรยาของใคร ทำให้ความเป็นนวนิยายของเบียร์โดดเด่นเห็นได้ชัด เป็นต้น

4. เปรียบเทียบตัวละครปริศนากับตัวละครหญิงตามขนบ และตัวละครปริศนากับนวนิยายในนวนิยายอังกฤษในบริบทด้านการศึกษาและด้านเศรษฐกิจ

4.1 เปรียบเทียบตัวละครปริศนากับตัวละครหญิงตามชนบ และตัวละครปริศนากับนวนิยายอังกฤษ ในบริบทด้านการศึกษา

โดยทั่วไปแล้ว ลักษณะตัวละครเอกหญิงนวนิยายในนวนิยายอังกฤษยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้นมักเป็นคนฉลาด ชอบใช้เหตุผลเหนืออารมณ์ มีการพัฒนาตนเอง และมีความพยายามที่จะปฏิรูปสังคมเพื่อสร้างความดีงามไว้ล้นเกินให้เกิดขึ้น รวมทั้งมุ่งเน้นที่ศีลธรรมจรรยาและการศึกษา ตลอดจนแสวงหาหนทางในการประกอบอาชีพสุจริตเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ซึ่งคุณลักษณะบางประการได้ปรากฏในตัวละครปริศนาด้วยเช่นกัน

ในนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* นั้น ผู้ประพันธ์สร้างสรรค์ตัวละครเอกหญิงให้มีความพิเศษกว่าสตรีทั่วไป ทั้งในด้านความฉลาด ความรู้ และความสามารถ โดยปริศนาได้รับใบประกาศความรู้พิเศษด้านเลขานุการจากประเทศอเมริกาซึ่งมิได้มีการระบุว่าจะระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย หากด้วยวัยเพียง 19 ปีที่เพิ่งจบและเดินทางกลับประเทศไทย จึงน่าจะเป็นระดับอนุปริญญา แต่ต้องนับเป็นการศึกษาระดับสูงสำหรับสตรีสมัยนั้น นอกจากนี้ ปริศนายังมีความสามารถทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาของสตรีไทยคนอื่น ๆ เช่นพี่สาวของปริศนาที่มารดาส่งเสียให้เรียนจบชั้นมัธยม 8 ทุกคนหรือตัวละครหญิงคู่แข่ง รติ หลังจากจบมัธยม 8 แล้วได้ไปเรียนเย็บผ้าต่อที่ประเทศฟิลิปปินส์ 2 ปี ถึงแม้ปริศนาจบเลขานุการแต่ได้ประกอบอาชีพครูในการหาเลี้ยงชีพซึ่งเป็นหนึ่งในอาชีพนิยมของสตรีสมัยนั้น และยังเป็นเลขานุการของท่านชายพจนปริชาภายหลังแต่งงานแล้วในตอนท้ายของเรื่องโดยไม่ได้ละทิ้งงานสอนหนังสือเลยเลยทีเดียว

การศึกษาของไทยสมัยนั้น นวนิยายแสดงให้เห็นถึงความนิยมของสังคมโดยเฉพาะชนชั้นสูงที่มักส่งบุตรชายไปศึกษาต่างประเทศ ทั้งประเทศตะวันตก เช่น อังกฤษ อเมริกา ที่เป็นที่ยอมรับ แต่สำหรับประเทศเพื่อนบ้านฟิลิปปินส์นั้นยังไม่เป็นที่ยอมรับนัก โดยตัวละครเอกชาย ท่านชายพจนปริชาเรียนจบแพทย์จากประเทศอังกฤษ และตัวละครชายอื่น ๆ ต่างก็เรียนจบจากต่างประเทศหรือมีแนวโน้มที่จะศึกษาต่อต่างประเทศดังเช่น นพ เพื่อนบ้านปริศนา ขณะที่ตัวละครหญิงนั้น ทุกคนล้วนจบการศึกษาเพียงชั้นมัธยม 8 สำหรับ รติ ตัวละครคู่แข่งของปริศนาได้ศึกษาการตัดเย็บเพิ่มเติมจากฟิลิปปินส์อีก 2 ปี ขณะที่ปริศนาจบเลขานุการจากอเมริกาซึ่งพิเศษกว่าตัวละครหญิงทุกคนในเรื่อง สะท้อนถึงระบบการศึกษาไทยในยุคนั้นที่เน้นการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยแก่เพศชายเป็นหลักมากกว่าเพศหญิง ขณะที่หลักสูตรของเพศหญิงยังเป็นเรื่องการบ้านการเรือนงานฝีมือ การฝึกภาษา การเข้าสมาคม เป็นต้น นวนิยายเรื่องนี้เป็นกรบุงเบิกการสร้างตัวละครเอกหญิงที่มีความรู้ดีจากต่างประเทศเช่นสตรีทางตะวันตก แล้วได้นำกลับมาใช้ประโยชน์ในประเทศบ้านเกิดของตน โดยสามารถทำงานสอนภาษาที่โรงเรียนสิกขาลัยแทนครูสตรีฝรั่งที่ลาออกไปได้ในทันที ทั้งนี้ รูปแบบการศึกษาในนวนิยายน่าจะมาจากประสบการณ์ของผู้ประพันธ์ โดย ว. ณ ประมวญมารคจบการศึกษาชั้นมัธยม 8 ที่โรงเรียนมาแตร์เดอี และศึกษาหลักสูตรพิเศษฟินิชิงคอร์ส (Finishing Course) ที่โรงเรียนเดียวกันต่อไปอีก 3 ปี จนแตกฉานในภาษาศาสตร์ทั้งไทยและอังกฤษดังปรากฏในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต (*Anusorn Ngan Prarajatanplemg Phrasop* 1977, 1)

สืบเนื่องจากรัชกาลที่ 6 ทรงเห็นว่าผู้หญิงควรได้รับความเสมอภาคและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้ชาย ปี พ.ศ. 2464 กระทรวงธรรมการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติ ที่บังคับให้เด็กหญิงและเด็กชายจะต้องเข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียน จึงทำให้สตรีมีโอกาสได้รับการศึกษาในโรงเรียนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เนื้อหาวิชาและหลักสูตรการศึกษาก็ยังคงมีความแตกต่างกันระหว่างเด็กหญิงและเด็กชาย โดยกระทรวงธรรมการได้จัดหลักสูตรของเด็กหญิงให้เรียนในวิชาที่เตรียมตัวเป็นแม่บ้านแม่เรือน (Manot 2012, 80, 85) ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 คณะราษฎรได้ประกาศให้หญิงชายมีสิทธิเสมอภาคกันในทางกฎหมาย และประกาศแผนการศึกษา พุทธศักราช 2475 ขึ้นเป็นฉบับแรก ให้หญิงได้รับความเสมอภาคกับชายในการศึกษา (Suwadee 1984, 31) ในยุคนี้นี้ วิชาภาษาอังกฤษเข้ามามีบทบาทกับนักเรียนไทยมาก แสดงถึงความ

เจริญทางการศึกษาว่าประชาชนมีความรู้ในระดับสูงขึ้นและกว้างขวางมากขึ้น (Kanitha 2006, 50) เห็นได้จากนวนิยายที่ อนงค์ สตรีตามขนบจบการศึกษาชั้นมัธยม 8 แม้ไม่คอยเงินการเข้าสมาคมเท่าใดนัก แต่ก็สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้บ้าง เช่นกัน

สำหรับการศึกษาของตัวละครหญิงไทยในนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* ยกเว้นตัวละครเอกหญิงปริศนาที่จบการศึกษาจากต่างประเทศ พบว่ามีความสอดคล้องกับการศึกษาของตัวละครหญิงในนวนิยายยุคนั้น โดยในช่วง พ.ศ. 2470 - 2475 เป็นช่วงที่เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายบางเรื่องแล้ว โดยเฉพาะนวนิยายรักที่ปรากฏว่ามีนางเอก ซึ่งเป็นหญิงสาวทันสมัย มีการศึกษาคีตทัดเทียมชาย มีความสนใจเรื่องสิทธิเสรีภาพของสตรี และประพฤติตนตามแบบสตรีตะวันตกซึ่งต่างก็ได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังเช่นนวนิยายของดอกไม้สด นักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกนวนิยายชีวิตครอบครัว และได้รับการยกย่องว่าสามารถใช้สำนวนภาษาไพเราะสละสลวยเป็นเลิศในยุค (Supanee 1976, 243, 266) เป็นผู้สร้างพัฒนาการที่สำคัญให้กับนวนิยายไทย ที่ให้ความสำคัญกับตัวละครฝ่ายหญิงซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิงที่มีมาแต่เดิม โดยเฉพาะตัวเอกมักเป็นหญิงที่ได้รับการศึกษาอบรมแบบสมัยใหม่ อาจเป็นผู้ได้รับการศึกษาจาก “คอนแวนต์” หรือเคยใช้ชีวิตวัยเด็กในต่างประเทศ ทำให้รู้จักการสมาคม มั่นใจในตัวเอง พอสมควร (Trisilpa 1978, 53-63) อย่างไรก็ตาม ปรากฏความต่างในบทบาทหน้าที่ตัวละครเอกหญิงระหว่างผู้แต่งนวนิยายทั้งสอง กล่าวคือ ถึงแม้ผู้หญิงของดอกไม้สดมีความรู้ ได้รับการศึกษาแบบตะวันตก จากอิทธิพลของยุคที่คนชั้นสูงนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนที่โรงเรียนคอนแวนต์ แต่การเรียนเหล่านี้เป็นไปเพื่อระดับความรู้และเพิ่มคุณค่าให้แก่ผู้หญิงในการเป็นมารดา และภรรยาที่ดีเท่านั้น หน้าที่ของผู้หญิงในนวนิยายของดอกไม้สดยังคงเป็นเช่นที่ผ่านมา ขณะที่ตัวละครปริศนาของ ว. ณ ประมวญมารคได้นำประสบการณ์และความรู้จากตะวันตกมาใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อก่อประโยชน์ต่อสังคมและสร้างรายได้ให้กับตนเอง ยิ่งไปกว่านั้นคือมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอเห็นได้จากนิสัยรักการอ่านของปริศนา

แม้การศึกษาช่วยยืนยันได้ว่าผู้หญิงมีความสามารถทางสติปัญญาไม่แตกต่างไปจากผู้ชาย อย่างไรก็ตาม การศึกษาสมัยใหม่ในยุคนั้นยังไม่อาจลบล้างความเชื่อที่ฝังรากลึกในวัฒนธรรมไทยและความคาดหวังในบทบาทของผู้หญิงว่าหน้าที่หลักคือ การดูแลครอบครัว ปรนนิบัติสามี เลี้ยงลูก ดูแลบ้าน ดังปรากฏในหลักสูตรที่ผู้หญิงเรียนก็ยังคงแตกต่างจากหลักสูตรของผู้ชาย และถึงแม้ผู้หญิงจะได้รับการศึกษาหรือมีความสามารถมากขึ้นเพียงใด การมีกิริยามารยาทที่เรียบร้อยอ่อนหวานยังคงเป็นค่านิยมที่ผู้หญิงยังยึดถือปฏิบัติ เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคมที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดความคาดหวังที่มีต่อผู้หญิง (Pavinee 2011, 36) สำหรับในนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* นั้น ตัวละครเอกหญิงได้รับการกล่าวถึงว่ามีนิสัยคล้ายเด็กผู้ชาย แต่ในการเข้าสมาคมหรือแม้แต่การเข้าเฝ้าเสด็จอาของท่านชาย ปริศนาก็สามารถวางตัวเป็นสตรีได้โดยไม่เคอะเขิน แสดงถึงการรู้กาลเทศะและความเหมาะสมของตัวละคร โดยไม่จำเป็นต้องยึดถือปฏิบัติตามค่านิยมหลักสตรีตลอดเวลา

เป็นที่น่าสนใจว่าประเด็นด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และอิสรภาพของสตรีในการพัฒนาความสามารถของตนเองที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* นั้น แท้จริงแล้วครั้งหนึ่งเคยเป็นสาระสำคัญที่มีการโต้เถียงกันในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 19 เกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของสตรี (the nineteenth-century Woman Question) นอกจากนี้ การศึกษายังมีบทบาทสำคัญในฐานะแก่นเรื่อง (theme) รวมถึงในการสร้างตัวละครนวนิยายด้วย อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นเตือนสาธารณชนกับคนอ่านให้ตื่นตัวว่าสถาบันการศึกษาควรได้รับการปฏิรูปให้ขยายตัวครอบคลุมเพศหญิงด้วยเช่นกัน และด้วยข้อจำกัดทางสังคมในยุคนั้นส่งผลให้การศึกษาระดับสูงและการประกอบอาชีพของสตรีแทบไม่มีเลย ทำให้วิลเลียม เลิฟเว็ตต์ (William Lovett, 1800 - 1877) ผู้ได้รับยกย่องจากสังคมยุคนั้นให้เป็นนักปฏิรูปการศึกษา เลิฟเว็ตต์เรียกร้องด้วยเหตุผลและความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าเมื่อปี ค.ศ. 1876 ว่าการศึกษานั้น “ถือเป็นบุญแจสำคัญที่ทำให้ชีวิตสมบูรณ์และช่วยเพิ่มโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ” (Harrison, 1990) ซึ่งวัตถุประสงค์ของเลิฟเว็ตต์คือการที่ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษา และด้วยแนวความคิดเช่นนี้เองที่นักเขียนนวนิยายอังกฤษได้นำมาใช้เป็นแก่นของเรื่องในด้านการศึกษาเพื่อชี้ว่าเด็กหญิงและสตรีควร

ได้รับการศึกษาที่ตีเช่นเดียวกับบุรุษ ดังปรากฏในนวนิยายของซาราห์ แกรนด์ที่สะท้อนว่าสตรียังขาดการศึกษา จึงไม่มีโอกาสพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์แบบได้ดังปรากฏใน *เดอะ เฮเวนลี ทวินส์* ที่ทั้งอิวาตนิและแอนเจลิกาไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา เนื่องจากครอบครัวได้รับอิทธิพลของสังคมที่มองว่าสตรีไม่มีความจำเป็นต้องแสวงหาความรู้เนื่องจากไม่ต้องประกอบอาชีพ

ประเด็นการศึกษาของสตรียังปรากฏใน *เดอะ เบิร์ บ็อค* อย่างน่าสนใจ เบิร์เริ่มต้นได้รับการอบรมสั่งสอนตั้งแต่ที่บ้าน โดยมารดาคอยปลูกฝังค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสตรีว่าต้องอยู่ในโอวาทและเชื่อฟังสามี แม้เมื่อเบิร์ถูกส่งไปเข้าโรงเรียนประจำแล้วก็ยังได้รับคำสอนแบบเดียวกันจากทุกโรงเรียน นอกจากนี้ ทั้งมารดาและครูไม่เคยสอนให้เบิร์พึ่งพาตนเอง แต่กลับเน้นให้ตระหนักถึงหน้าที่ที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติต่อผู้ชาย การที่นวนิยายแสดงให้เห็นว่าแทนที่โรงเรียนจะส่งเสริมศักยภาพและความสามารถของนักเรียนที่มีพรสวรรค์เช่นเบิร์ กลับจำกัดโอกาสในการพัฒนาทักษะ บั่นทอนกำลังใจ ไม่มีกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ และจำกัดอิสรภาพในทุกด้าน ไม่ต่างกับที่เบิร์ร้องไห้หลังจากตระหนักว่ารั้วของโรงเรียนปิดกั้นตนเองจากโลกภายนอก ดังนั้น แม้เบิร์จะประสบความสำเร็จในภายหลัง ก็นับเป็นผลมาจากพรสวรรค์ ความสามารถ และการชวนขวยของเบิร์เอง (Mangum 2001, 150-151) แม้โรงเรียนและมารดาจะไม่ได้ช่วยให้สามารถเตรียมตัวเผชิญกับปัญหาที่มาจากการสมรส แต่นวนิยายเช่นเบิร์ก็ยังรู้จักใช้สติปัญญาข้ามผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้

ด้วยความเชื่อว่าการศึกษามีส่วนอย่างมากในการอบรมบ่มนิสัยและช่วยให้สตรีมีแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และด้วยความคิดที่ว่าระบบการศึกษาที่ดีพึงให้ความใส่ใจเด็กผู้หญิงเป็นรายบุคคลว่าสนใจเกี่ยวกับอะไรบ้างดังที่ปรากฏในนวนิยาย ทำให้สามารถกล่าวได้ว่าแกรนด์เป็นนักประพันธ์ที่มีวิสัยทัศน์จึงสร้างผลงานที่มีส่วนในการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากตระหนักว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างอนาคตให้เด็กผู้หญิง ซึ่งท้ายที่สุดก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์เมื่อปี ค.ศ. 1899 ที่ปรากฏฉบับบทกวีเป็นลายลักษณ์อักษรเรื่องการปฏิรูปการศึกษา ในการประชุมคณะกรรมการสหพันธ์เสรีนิยมสตรีประจำปี (Women's Liberal Federation Annual Council Meeting) ว่ามีการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมสำหรับเด็กหญิงขึ้นแล้วเกือบทั่วประเทศ (Goodman & Harrop, 2000) ซึ่งนับได้ว่านวนิยายเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามสร้างความตระหนักในความสำคัญของการศึกษาสำหรับสตรีในหมู่ผู้อ่านด้วยเช่นกัน

4.2 เปรียบเทียบตัวละครปริศนากับตัวละครหญิงตามชนบ และตัวละครปริศนากับนวนิยายอังกฤษในบริบทด้านเศรษฐกิจ

ในบริบทด้านเศรษฐกิจนั้น ผู้ประพันธ์ได้แสดงถึงการประกอบอาชีพของสตรีในยุคนั้นจากครอบครัวคุณนายสมร เพราะภายหลังที่พระวิจิตรนิพนธ์บิดาของปริศนาถึงแก่กรรม คุณนายต้องดูแลลูกสาวทั้งสี่คนตามลำพังโดยพักอาศัยร่วมกับมารดาของคุณนายเนื่องจากบิดามารดาของฝ่ายพระวิจิตรนิพนธ์ไม่ยอมรับสะใภ้คนนี้ด้วยฐานะชนชั้นต่างกัน หากพิจารณาถึงยุคสมัยโดยเทียบเคียงจากอายุของตัวละครกับปี พ.ศ. ในนวนิยายแล้วน่าจะตรงกับรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ที่สถานภาพและบทบาทผู้หญิงไทยได้รับการพัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง โดยพระองค์ทรงต้องการให้ผู้หญิงไทยเทียบพร้อมด้วยคุณสมบัติของสตรีไทยตามคติโบราณคือ มีกิริยามารยาทเรียบร้อย ระมัดระวังรักษาชื่อเสียงเกียรติยศของตน ดูแลกิจการบ้านเรือนไม่ให้เกิดพร่องแก่งการครัว รู้จักแต่งกายแต่พองามไม่มากเกินไป แต่ในขณะที่สตรีต้องมีการศึกษาดี รู้หนังสือพอสมควร พัฒนาตนเองชวนขวยหาความรู้รอบตัวให้เป็นคนทันโลกทันเหตุการณ์ ผิดคนให้รู้จักมีสติปัญญา ไหวพริบดี พัฒนาบุคลิกภาพตนเองให้ว่องไว เป็นตัวของตัวเอง รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ ทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ เพราะทรงถือว่าสตรีเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม เป็นกำลังสำคัญของชาติเช่นบุรุษ ฉะนั้นควรได้รับการยกย่องให้มีสิทธิและศักดิ์ศรีเสมอภาคกับบุรุษ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยในสมัยนั้น สตรีไทยในสังคมยังไม่มีลักษณะที่พระองค์ทรงต้องการให้เป็น ฐานะของสตรีไทยยังตกต่ำและล้าหลังอารยประเทศ (Kanpirom 1981, 173) ดังนั้น คุณนายสมรผู้ที่อยู่ในยุคนี้นี้ แม้จะเป็นสตรีม่าย

แต่ก็ทำหน้าที่มารดาเลี้ยงดูบุตรได้เป็นอย่างดี ทั้งยังมีคุณลักษณะที่ดำรงไว้ซึ่งความเป็นสตรีที่ดีตามขนบนิยม เสมือนผู้ประพันธ์เสนอแนวคิดให้สตรีรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ รวมทั้งมีความอดทนและจิตใจที่มั่นคงเมื่อต้องเผชิญอุปสรรค

สำหรับนวนิยายในนวนิยายอังกฤษยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้นมักเป็นผู้ต้องการความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเลี้ยงดูส่งเสียรับผิดชอบตนเอง ในทำนองเดียวกัน นวนิยายเรื่อง *ปริศนา* ปรากฏชัดเจนว่าตัวละครนวนิยายให้ความสำคัญกับการแสวงหาความรู้ ต้องการความมั่นคง และการดำรงชีพด้วยตนเอง ตลอดจนการทำคุณประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติ ดังแสดงออกทางจดหมายที่ปริศนาส่งถึงอาวีรัช

“พรินเข้าใจดีว่าพรินเป็นของแม่และที่ ๆ ไม่ใช่ของอา อาได้เลี้ยงพรินมาจนโตแล้วจึงหมดหน้าที่ เดียวนี้พรินต้องกลับมาเป็นของแม่และอยู่ในเมืองไทยนี้จนตายไป ความจริงพรินก็พอใจบ้านและครอบครัวของพรินแล้ว ถึงเราจะจนเราก็มีความสุขมาก ตั้งแต่มาอยู่กรุงเทพฯ เป็นนานแล้ว พรินยังไม่ได้ใช้เงินจุน cent เดียว พรินไม่มีและไม่อยากขอใคร พรินอยากได้งานทำเหลือเกิน มีงานอะไรว่าง พรินจะยอมทำทั้งนั้น” (V. Na Pramuanmarg 2011, 46)

ครอบครัวปริศนามีฐานะระดับปานกลางก่อนไปทางจนตามที่ตัวละครมักกล่าวเช่นนั้น อันเป็นตัวกระตุ้นให้ปริศนาต้องการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับตนเองและครอบครัว อันเป็นลักษณะหนึ่งของนวนิยายที่ไม่หวังพึ่งความร่ำรวยจากการสมรส หยิ่งในศักดิ์ศรี และเน้นที่ความดีมากกว่าเงิน การมีโอกาสทำงานนอกบ้านและหาเลี้ยงตนเองทำให้มุมมองของผู้หญิงที่มีต่อโลกเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ประสบการณ์ที่ผู้หญิงได้เรียนรู้ มีส่วนร่วม และพบเห็นทำให้ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องมีเป้าหมายเพียงแค่การเป็นภรรยาหรือเป็นมารดาอีกต่อไป แต่ยังสามารถเลือกบทบาทอื่นตามที่ตนต้องการได้ ดังที่ปริศนาคิดช่วยเหลือครอบครัวด้วยการหางานทำนอกบ้านตามแบบวิถีของนวนิยาย ในขณะที่องค์กรผู้มิได้มีลักษณะผู้หญิงตามขนบเลือกทำหน้าที่ช่วยเหลือมารดาอยู่ในบ้านอันเป็นไปตามจารีตประเพณีดั้งเดิม โดยเหตุผลนั้นเชื่อมโยงไปถึงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวด้วยเช่นกันด้วยการหารายได้เพิ่มจากฝีมือการเย็บผ้าเป็นครั้งคราว

นอกจากปริศนามีทัศนคติเชิงบวกต่อการเลี้ยงดูตนเองและทำตนเป็นประโยชน์แล้ว เธอยังคาดหวังให้ผู้อื่นมีทัศนคติที่ถูกต้องควรเช่นเดียวกัน มิฉะนั้นย่อมถูกตำหนิ ดังที่ปริศนาเคยคิดเทียบประวิของอย่างรุนแรงถึงขั้นปริศนาจะเลิกคบ เมื่อประวิคิดลาออกจากงานเพราะเงินเดือนที่ได้รับน้อยไม่คุ้มกับความเหนื่อย พักอาศัยที่วังท่านชายก็สบายดีอยู่แล้วโดยไม่ต้องทำงาน โดยปริศนาเปรียบเทียบให้เห็นว่าประวิมีการศึกษาดี จบจากต่างประเทศ แต่กลับละทิ้งโอกาส ในขณะที่ปริศนาสู้ทำงานเพราะไม่ยอมเอาเงินของมารดามาใช้ และยังต้องการทำประโยชน์ให้คนอื่น ทหาความรู้ ความเจริญ และความดีมาใส่ตนเอง การกระตุ้นเตือนให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองและการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมที่ปรากฏในนวนิยาย อาจสะท้อนได้ถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมในช่วงที่ ว. ณ ประมวญมารคประพันธ์นวนิยายเรื่อง *ปริศนา* ในปี พ.ศ. 2481 - 2484 เป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482 - 2488) ตรงกับรัชสมัยรัชกาลที่ 8 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำ ประเพณีและวัฒนธรรมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ด้วยนโยบายรัฐนิยมที่นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481 - 2487) ที่เห็นว่าผู้หญิงไทยมีส่วนสำคัญในการสร้างชาติและวัฒนธรรม จึงเปลี่ยนแปลงฐานะทางสังคมให้หญิงมีฐานะเท่าเทียมกับชาย

โดยความเป็นหญิงกับการสร้างชาติในยุค จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ถูกนำไปเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ด้วยการสร้างเป็นวาทกรรมของผู้นำซึ่งอาทิตยา จารุจินดา (Arhitaya 2012, 191) พบว่าวาทกรรมของผู้นำร่วมกับภาพความเป็นหญิงในนวนิยายมีความสัมพันธ์กันเป็นส่วนใหญ่ในเรื่องการแบ่งงาน ความเข้มแข็ง ความอ่อนหวานของผู้หญิง การศึกษาที่ทำให้ผู้หญิงมีอารยะ ทันโลก ทันสังคม และพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกในฐานะพลเมืองที่ควรมีต่อประเทศชาติ สังคม ตั้งแต่ยุคปฏิรูปเป็นต้นมานโยบายของชนชั้นผู้นำทำให้ผู้หญิงกับผู้ชายต่างมีหน้าที่ของตนเองทั้งสิ้น ที่สำคัญที่สุดคือหน้าที่ต่อชาตินั่นเอง ทั้งนี้ ผู้หญิงได้รับการสนับสนุนให้ออกนอกบ้านมาทำงานทัดเทียมกับผู้ชายมากขึ้น แม้ในตอนแรกจะ

จำกัดอยู่ในอาชีพที่ผู้หญิงมีทักษะมาก่อน เช่น ครู พยาบาล ช่างตัดเสื้อ ซึ่งเป็นงานในลักษณะเดียวกันกับหน้าที่ของแม่บ้านแม่เรือน แต่ต่อมาก็ได้เริ่มขยายอาชีพออกไปมากขึ้น การเปิดโอกาสให้สตรีออกมาประกอบอาชีพทำงานนอกบ้าน ทำให้สตรีกลุ่มนี้มีรายได้เลี้ยงตัวเองได้ โดยอาศัยความรู้อันได้มาจากการศึกษาเล่าเรียน และประสบการณ์ที่ได้รับในการประกอบอาชีพโดยตรง ส่งผลให้สตรีเปลี่ยนทัศนคติต่อตัวเองว่าตนมีความรู้ความสามารถ เกิดความมั่นใจและกล้าที่จะแสดงความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนและการประกอบอาชีพให้เป็นที่ปรากฏ (Suwadee 1991, 3-19) สำหรับอาชีพที่ทำงานนอกบ้านของสตรีที่ปรากฏในเรื่อง *ปริศนา* ก็คือครูและช่างตัดเสื้อ ดังตัวละคร สิริ ที่สาวปริศนาที่มีอาชีพนอกรับเป็นช่างตัดเสื้อ แต่ก็เป็นสาวทันสมัยที่มีความมั่นใจในตนเอง แสดงให้เห็นว่าการทำงานให้คุ้มประโยชน์แก่ผู้หญิงหลายประการ นอกจากพึ่งพาตนเองได้แล้ว ยังช่วยเปิดโลกทัศน์ของผู้หญิงให้อีกด้วย แต่ขณะเดียวกันค่านิยมหรือความเป็นหญิงที่ยังถูกยึดติดไว้กับบ้านก็ยังคงอยู่ ดังนั้น ผู้หญิงแม้จะมีงานอาชีพนอกรับ แต่ผู้หญิงก็ไม่สามารถละทิ้งงานบ้านงานเรือนได้ (Arthitaya 2012, 186)

ผลการวิเคราะห์ในด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับตัวละครปริศนา พบว่าปริศนามีความคิดพึ่งพาตนเองด้วยการประกอบอาชีพโดยไม่หวังความร่ำรวยอันเกิดจากการสมรส ซึ่งคล้ายกับลักษณะนวนสตรีในนวนิยายอังกฤษยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ตัวละครนวนสตรีของซาราห์ แกรนด์สะท้อนบริบทด้านเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ใน *เดอะ เฮเวนลี่ทวินส์* เมื่ออีวาตินซึ่งมาจากชนชั้นกลางตัดสินใจแต่งงานกับนายพลจอร์จ โคลฮุน ทำให้มีฐานะมั่นคง ชีวิตสะดวกสบาย ไม่จำเป็นต้องประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูส่งเสียตัวเอง แม้กระทั่งหลังจากโคลฮุนเสียชีวิต และอีวาตินแต่งงานใหม่กับนายแพทย์เซอร์จอร์จ กัลเบิร์ต ด้วยอาชีพและยศถาบรรดาศักดิ์ของสามีคนที่ 2 ทำให้อีวาตินไม่มีปัญหาทางการเงิน เช่นเดียวกับแอนเจลิกาที่เป็นบุตรของคุณหญิงอาเดไลน์ (Lady Adeline) และมีดยุกแห่งมอร์นิงควีสต์ (Duke of Morningquest) เป็นตา เมื่อแต่งงานกับคิลรอยผู้มีตำแหน่งเป็นสมาชิกผู้แทนรัฐสภา แองเจลิกาจึงไม่มีภาระหรือสภาพบีบคั้นให้ดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ การที่ตัวละครนวนสตรีอยู่ในแวดวงชนชั้นสูง มีชีวิตหรูหราสะดวกสบาย ก็มีปรากฏให้เห็นในนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* ที่ตัวละครนวนสตรีสนิทสนมคุ้นเคยกับตัวละครที่มียศถาบรรดาศักดิ์ เช่นที่ปริศนาสนิทกับท่านชายพจน์ซึ่งเสด็จมาบ้านบ่อย ๆ หรือการที่ปริศนาเป็นครูที่ท่านหญิงรัตนรัก เคารพ ศรัทธาอย่างแท้จริง โดยที่แม้นวนสตรีมีก้าเดือนถึงฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองว่าไม่ได้มีมั่งมี แต่ก็ไม่ได้รู้สึกถึงช่องว่างระหว่างชนชั้นเพราะปริศนาสามารถเข้ากับชนชั้นเจ้านายได้อย่างกลมกลืน ในภายหลังปริศนาแต่งงานกับท่านชายพจน์ไม่ใช่เพราะความร่ำรวยหากแต่เป็นรักแท้เช่นเดียวกับอีวาตินที่แต่งงานกับโคลฮุน นอกจากนี้ เมื่อท่านชายอนุญาตให้ปริศนายังคงเป็นครูพิเศษไปสอนหนังสือที่โรงเรียนลิกขาลัยพร้อม ๆ กับที่ทำหน้าที่เลขานุการของท่าน เปรียบได้กับที่คิลรอยยอมให้แอนเจลิกาช่วยร่างสุนทรพจน์ที่จะกล่าวในรัฐสภา นั่นคือแกรนด์แสดงให้เห็นว่านวนสตรีมีอิสรภาพในการเลือกงานที่ต้องการหรือที่ถนัด โดยไม่ได้มีความจำเป็นหรือความขาดแคลนมาเป็นตัวบังคับ

อย่างไรก็ตาม *เดอะ เบิร์ บู้ค* นำเสนอภาพที่ตรงกันข้ามกับอีวาตินและแอนเจลิกาโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ นวนิยายบรรยายให้เห็นว่าเบียร์ยอมตกลงแต่งงานกับแดน แม็คเคลอร์เพียงเพราะต้องการทำหน้าที่ลูกที่ดีด้วยการเชื่อฟังมารดาเท่านั้น ทั้งที่ในความเป็นจริงเบียร์ประสงค์จะทำความรู้จักกันให้มากกว่านี้ก่อน ภายหลังปรากฏว่าแม็คเคลอร์ซึ่งเป็นคนโลกเห็นว่าเป็นได้แต่งงานกับเบียร์ชีวิตจะสุขสบายจึงสร้างทำให้เบียร์ตายใจ แต่หลังแต่งงานธาตุแท้ของแม็คเคลอร์เผยออกมา เมื่อเบียร์ขอความคิดเห็นหรือกำลังใจยามทำงานประพันธ์ สิ่งที่ได้รับคือคำดูถูกเสียดสี แม็คเคลอร์ไม่เคยสนับสนุนส่งเสริมภรรยา มีแต่ก่อกวนสิ้นแล้วมาร้องไห้โอดครวญขอให้เบียร์ช่วยหาเงินชำระหนี้ให้ อันเป็นเรื่องที่ไม่ควรอย่างยิ่งด้วยสังคมกำหนดบทบาทไว้ว่าผู้ชายจะต้องเป็นคนรับผิดชอบ เลี้ยงดูส่งเสียภรรยา แต่เนื่องจากเบียร์เป็นคนดีมีความรับผิดชอบ จึงยอมลำบากทำงานฝีมือประเภทเย็บปักถักร้อยอย่างอดทนอยู่ถึงหนึ่งปีครึ่งเพื่อเก็บเงินให้ให้ 50 ปอนด์ใช้หนี้ของสามี ที่สำคัญคือแม็คเคลอร์ไม่เคยสำนึกในสิ่งที่เบียร์ช่วยเหลือ กลับคิดแต่จะแสวงหาเงินทองด้วยวิธีมิชอบ ถึงขั้นขอร้องจากมารดาของเบียร์โดยมีเจตนาไม่ซัดใช้ ซึ่งเมื่อเบียร์ได้ทราบก็เสียใจและประกาศว่าจะทำงานเก็บเงินเพื่อใช้คืนมารดาเอง ความเห็นแก่ตัวของแม็คเคลอร์ยังสะท้อนให้เห็นจากการเบียดบังเบียร์ทุกวิถีทาง ทั้งแอบขโมยเงินค่าใช้จ่ายส่วนตัวของเบียร์ รวมไปถึงพากรรยาน้อยมาอยู่ด้วยกันในบ้านโดยให้เบียร์เป็น

คนหาเงินมาใช้จ่าย เมื่อความสัมพันธ์ถูกเปิดเผยทำให้เบ็ชต์ตัดสินใจได้ว่าไม่ควรถองทนอยู่กับคนที่ไร้ศีลธรรมเช่นแม่เคเคลอร์อีกต่อไป เพราะนอกจากจะมีอุปนิสัยและความประพฤติที่น่ารังเกียจแล้ว ในด้านอาชีพการงานแม่เคเคลอร์ยังข้องเกี่ยวกับการรักษาโรคของเหล่าโสเภณีและการผ่าตัดสัตว์เป็น ๆ อย่างทารุณโหดร้ายซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดต่อความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของเบ็ชต์อย่างรุนแรง เมื่อแยกทางกับแม่เคเคลอร์ เบ็ชต์ได้ให้เหตุผลอย่างใจเย็น ปราศจากอคติ ชี้แจงให้ทราบว่าจะไม่ยอมถูกขูดรีดอย่างไรสักอีกต่อไป เพราะเบ็ชต์เป็นภรรยาที่มีศักดิ์ศรีเหมือนกัน แต่หากทนอยู่ต่อไป แม่ศักดิ์ศรีก็อาจไม่มีเหลือ เมื่อหลุดพ้นจากวงจรความเสื่อมที่มีแม่เคเคลอร์เป็นศูนย์กลางนั้น เบ็ชต์รู้สึกได้ถึงอิสรภาพที่นำมาซึ่งความสงบทางใจและจิตวิญญาณอันส่งเสริมให้นวนิยายได้พัฒนาพรรณาสวรรค์ด้านภาษาจนกลายเป็นนักเขียนและนักพูดในที่สาธารณะที่ประสบความสำเร็จ มีรายได้ มั่นคงทางเศรษฐกิจ ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขโดยไม่ต้องพึ่งพาสามี

นอกจากปริศนาคลายกับอิวาดนีและแอนเจลิกาในเรื่องความคุ่นเคยหรือการคลุกคลีกับชนชั้นสูงแล้ว ยังเหมือนเบ็ชต์ในแง่ความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพโดยไม่ต้องพึ่งพาสามีใครซึ่งเห็นได้จากความตั้งใจทำงานทำตั้งแต่เมื่อแรกที่กลับมาถึงเมืองไทย ที่สำคัญคือทั้งปริศนาและเบ็ชต์ต่างมีทัศนคติตรงกันในเรื่องของคู่สมรส กล่าวคือ นวนิยายไม่จำเป็นต้องยอมแต่งงานหรือทนอยู่ด้วยหากฝ่ายชายขาดความรับผิดชอบเช่นในกรณีของเบ็ชต์ หรือขาดภาวะผู้นำดังที่ปริศนาวิจารณ์ประวิช เพราะโดยความรู้ที่ได้รับมาจากการศึกษาทั้งที่ได้รับตามระบบการศึกษาหรือต้องไขว่คว้ามาเองย่อมช่วยให้พึ่งพาตนเองได้ อันเป็นแนวความคิดสมัยใหม่ในยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และสะท้อนถึงความทันสมัยของ ว. ณ ประมวญมารคผู้สร้างตัวละครนวนิยายที่เห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของการยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเอง

5. เปรียบเทียบตัวละครปริศนากับตัวละครหญิงตามชนบ และตัวละครปริศนากับนวนิยายในนวนิยายอังกฤษในบริบทด้านสังคมและด้านวัฒนธรรม

5.1 เปรียบเทียบตัวละครปริศนากับตัวละครหญิงตามชนบ และตัวละครปริศนากับนวนิยายอังกฤษในบริบทด้านสังคม

นับตั้งแต่สังคมไทยเข้าสู่สมัยปฏิรูปตามแบบตะวันตก มีผลทำให้สังคมมีความซับซ้อนและมีการรับเอาวัฒนธรรมจากตะวันตกมาเป็นแบบในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นสูงและกลุ่มชนชั้นกลางในเมืองที่เกิดขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบเงินตราและการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัย (Pavinee 2011, 27) ผู้หญิงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจึงต้องปรับเปลี่ยนสถานภาพและบทบาทของตนตามไปด้วย เห็นได้ชัดเจนในรัชสมัยรัชกาลที่ 7 ที่อิทธิพลตะวันตกส่งผลกระทบต่อสถานภาพและบทบาทผู้หญิงในสังคมไทยอย่างเด่นชัด เพราะหลังจากที่พระองค์พระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนชาวไทย คือ วันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2475 นั้น คณะราษฎรได้ประกาศให้หญิงชายมีสิทธิเสมอภาคกันในทางกฎหมาย และมีสิทธิในการเลือกตั้ง หรือสมัครรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เท่าเทียมกันเป็นครั้งแรกดังปรากฏในเอกสารของกระทรวงมหาดไทย (Ministry of Interior Affairs 1967/1972, 107; Wasana 1992, 46) ความเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งปรากฏให้เห็นในนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* ที่ผู้ประพันธ์แสดงถึงสภาพสังคมที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาทของสตรีสมัยนั้นไว้ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวของชนชั้นกลางและชนชั้นสูงในยุค พ.ศ. 2481 - 2484 ตามเวลาในจดหมายของนวนิยาย โดยนอกจากสร้างให้ตัวละครหญิงส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยม 8 และสตรีชนชั้นกลางบางส่วนประกอบอาชีพนอกบ้านเช่นลิรี

และปริศนา บางส่วนทำงานอยู่ในบ้านเช่นองค์แล้ว ยังปรากฏถึงสตรีชั้นสูงบางส่วนของประกอบอาชีพนอกบ้าน ได้แก่ นางลักษณ์ ลูกสาวพระยาพลรามวิทยาธร ยกเว้น รติ ลูกสาวพระยาราชพรรลภที่ถึงแม้มีความรู้แต่ก็ไม่ได้ประกอบอาชีพใด

ในด้านสังคมนี้ นวนิยายบรรยายสถานภาพและบทบาทสตรีในหลายด้านด้วยกัน เช่นภาวะสมรส ดังที่ผู้ประพันธ์ กำหนดให้ตัวละครปริศนาออกจากตลาดและมีความสามารถหลายด้านแล้ว ยังมีอิสระและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของตนเอง ดังเช่นการตัดสินใจเลือกคู่ครอง แม้สมัยนั้นการคลุมถุงชนยังคงปรากฏอยู่โดยเฉพาะในชนชั้นสูงและผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี แต่คุณนายสมรซึ่งเป็นครอบครัวชนชั้นกลางกลับมีความทันสมัย ให้อิสระแก่ลูกสาวทุกคนในการเลือกคู่ครองด้วยตนเอง สำหรับปริศนานั้นเป็นผู้มีความมั่นใจในตนเองสูงและมีความเป็นเหตุเป็นผลมากกว่าที่ ๑ ในความคิดคำนึงของมารดา สะท้อนถึงการที่ผู้ประพันธ์ได้ให้แนวคิดแก่ผู้อ่านเกี่ยวกับการใช้วิจารณญาณในการเลือกคู่และดำเนินชีวิตด้วยความระมัดระวัง และมีเหตุผล ทั้งนี้ ในการสร้างความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม นวนิยายแสดงให้เห็นว่าตัวละครนวลสตรีไม่ได้ให้ความสำคัญกับการมีชายหนุ่มโก้หรูหาเช่นอานนท์หนุ่มนักเรียนนอกที่มาสนใจ เนื่องจากไม่มองว่าการสมรสเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของชีวิตและไม่คิดที่จะสร้างฐานะตนด้วยการสมรสโดยแสดงออกถึงการไว้ตัว หากต่อเมื่อมีการไตร่ตรองดีแล้วยอมก่อให้เกิดการตัดสินใจที่แน่วแน่ ดังที่ปริศนาเมื่อมีความรู้สึกต่อเพศชายคนใดฉันเพื่อนแล้วก็คงไว้ซึ่งความสัมพันธ์นั้นมิอาจกลายเป็นอื่น นอกจากนี้ ปริศนายังมีความเป็นอิสระและเสรีภาพในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ต่างจากเพศชาย ดังมุมมองของท่านชายว่าปริศนาเก่งไม่แพ้เด็กผู้ชาย ใต้หีนป็นเขาคลอง และจากการที่ปริศนาวิเคราะห์นิสัยของตนเองและของประวิชในการให้เหตุผลแก่ท่านชายว่าเหตุใดจึงปฏิเสธการแต่งงานกับประวิช สะท้อนว่าปริศนาสามารถตัดสินใจเลือกคู่ครองของตนเองได้อย่างมีเหตุผลและทัดเทียมกับเพศตรงข้าม รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ข้อเสียของการเลือกคู่ที่ไม่เหมาะสมว่าไม่เป็นผลดีต่อชีวิตสมรสอย่างไร

ส่วนในด้านฐานะและชนชั้นในสังคมนั้น นวนิยายสะท้อนถึงการแบ่งแยกชนชั้นและฐานะทางเศรษฐกิจซึ่งผู้ประพันธ์ไม่เห็นด้วยโดยได้สะท้อนมุมมองด้านลบผ่านตัวละครปริศนา แม้แต่การที่นายเสมอบอกเลิกแต่งงานกับสิริกก็เป็นไปด้วยปัญหาเกี่ยวกับฐานะและชนชั้นเช่นกันซึ่งปริศนาแสดงการต่อต้าน เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับการคลุมถุงชนและดำเนินการเห็นแก่ทรัพย์สินมากกว่าความรัก นอกจากนี้ นวนิยายแสดงปัญหาด้านความรักที่เกิดขึ้นทั้งในส่วนขององค์และปริศนา โดยแสดงถึงความอ่อนแอขององค์ สตรีตามชนบทที่มีความเป็นผู้หญิงมากจนเกินไปจนทำให้ขาดความสามารถในการใช้ความคิดและเหตุผลในการตัดสินใจยามประสบปัญหาโดยคิดกังวลจนยากจะหักห้ามใจ ในขณะที่ปริศนามีการหักห้ามใจ มีความอดทนเข้มแข็ง และมั่นคงต่อการเผชิญอุปสรรคได้มากกว่า และที่สำคัญ ปริศนายังวิเคราะห์ถึงความนิยมของเพศชายที่มีต่อสตรี โดยวิจารณ์การแต่งกายของรติว่าเป็นการแสดงความสวยงามภายนอกของผู้หญิงเท่านั้น ไม่น่าเป็นที่สนใจสำหรับผู้ชายผู้มีความคิดได้มากเท่ากับการมี “ดี” ในตนเองของผู้หญิง ทั้งนี้ ภาพของรติในนวนิยายนั้นเป็นผู้หญิงที่สวยงามและมีฐานะร่ำรวยมาก แต่กลับได้รับการวิจารณ์จากอานนท์ในทำนองเดียวกับปริศนาว่านอกจากความสวยแล้วรติไม่มีสิ่งอื่นใดที่ทำให้หน้าสนใจ สำหรับจริตมารยาของผู้หญิงมักปรากฏในนวนิยายรักของไทย เมื่อถูกนำไปเชื่อมโยงกับความเป็นหญิงก็จะพบว่าจริตมารยารวมทั้งความเย้ายวนของสตรีมีขอบเขตจำกัด หากมีมากเกินไปก็จะกลายเป็นผลเสียต่อตัวละครนั้น และตัวละครที่เต็มไปด้วยความเย้ายวนมีจริตมารยามากนั้น มักไม่ใช่นางเอกในนวนิยาย (Arthitaya 2012, 89)

เมื่อกล่าวถึงยุคสมัยในนวนิยาย สืบเนื่องจากภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลประกาศความเท่าเทียมระหว่างหญิงชายและการมีภรรยาคนเดียวตามกฎหมาย ท่านชายพจนปรีชามีลักษณะสอดรับแนวคิดใหม่ในเรื่องของความเท่าเทียมรวมถึงการรักและการมีภรรยาเพียงคนเดียว ดังที่ปริศนากับท่านชายต่างมีส่วนร่วมในการวางแผนอนาคตด้วยกันอย่างเท่าเทียมโดยมีการปรึกษาและรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน แม้แต่องค์ที่เป็นภาพของสตรีหัวโบราณ เมื่อแต่งงานไปสามีอย่างประวิชก็ยังให้เกียรติ ไม่ได้ให้ปรนนิบัติรับใช้ดุจทาสเหมือนสมัยโบราณ ส่วนสตรีที่สามีมีภรรยาหลายคนพบว่าในครอบครัวมักขาดความสุข ทั้งนี้ ระบบผัวเดียวหลายเมีย (Polygamy) ถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่สนับสนุนแนวคิดชายเป็นใหญ่ โดยเฉพาะชนชั้นสูงและผู้มีฐานะดีที่มีค่านิยมว่าการมีเมียหลายคนเป็นเครื่องแสดงถึงการมีอำนาจบารมี และยังเป็น

ส่งเสริมอำนาจทางการเมืองในหมู่ชนชั้นเจ้านาย โดยผู้หญิงถูกกำหนดให้เป็นสื่อในการสร้างเครือญาติ จึงทำให้ระบบผู้เดียวหลายเมียถูกรักษาไว้ในสังคมไทยจนภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง อย่างไรก็ตาม ความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในทางปฏิบัติก็ยังไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงในสังคมไทยที่ยังคงยอมรับระบบชายเป็นใหญ่ (Pavinee 2011, 46) เว้นแต่ตัวละครปริศนาที่มีความสามารถและวางตนทัดเทียมกับเพศชายดังนวนิยายในตะวันตก

เมื่อพิจารณานวนิยายในนวนิยายอังกฤษยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 พบว่าผู้หญิงนั้นไม่มีสิทธิในการปกครองตนเอง เนื่องจากสามีเป็นผู้รับผิดชอบครอบครัวในด้านสังคมและทรัพย์สินดังปรากฏว่าสามีได้ครอบครองสมบัติทุกอย่างของภรรยา ทั้งที่มีมาก่อนหน้าและหลังแต่งงาน (Shanley 1993, 103) เป็นเหตุให้ผู้หญิงไม่มีปากเสียงดังจะเห็นได้จากกรณีของอีวาดีนหรือเบ็ธที่ต้องเชื่อฟังหรือไว้หน้าสามีเสมอแม้สามีจะประพฤติตนไม่ดีก็ตาม ในขณะที่เดียวกันก็สามารถฟ้องหย่าได้เพราะมีค่าใช้จ่ายสูง กระบวนการยุ่งยากซับซ้อน และยังทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงทุกฝ่าย ความไม่เท่าเทียมกันด้านสิทธิในการปกครองตนเองนี้นำไปสู่ความกดดันที่สุดท้ายแล้วทำให้ตัวละครนวนิยายใน *เดอะ เฮเวนลี่ ทวินส์* และ *เดอะ เบ็ธ บู้ค* ต้องต่อสู้กับทั้งครอบครัวและสังคมเพื่อความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

ในนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* ตัวละครนวนิยายแสดงออกอย่างชัดเจนว่าประสงค์จะทำงานเพื่อไม่ต้องเป็นภาระกับครอบครัว ในขณะที่ตัวปริศนาปฏิเสธการแต่งงานที่ขึ้นกับเงินหรือความร่ำรวย ซึ่งเป็นสาเหตุให้ปริศนาผิดหวังอย่างรุนแรงและโกรธทานชายที่ทำให้เหตุผลในการขอปริศนาแต่งงานครั้งแรกว่ามีเงินมากพอไม่ได้บอกไว้ว่าปริศนาต้องการมีอิสรภาพ ไม่ต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่นไม่ว่ามารดาหรือสามีโดยอาศัยความรู้สร้างความมั่นคงทางอาชีพ จะเห็นได้ว่าปัจจัยทั้งสองนี้ส่งเสริมให้สตรีปกครองตนเองได้แม้เมื่อแต่งงานไปแล้ว เพราะปริศนายังคงมีสิทธิและเป็นตัวของตัวเองดั้งเดิมโดยไม่ได้ตกอยู่ในอำนาจของทานชาย รวมทั้งไม่ได้สร้างข้อครหาหรือความเดือดร้อนให้ตนเอง แตกต่างกับนวนิยายอังกฤษที่ต้องยอมสละชีวิตสมรส อันเป็นการกระทำที่ทำลายชื่อเสียงความน่าเคารพในสายตาของสังคม เพื่อแลกกับความเป็นตัวของตัวเองหรือสิทธิในการปกครองตนเอง

เนื่องจากนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* ไม่เห็นด้วยกับสังคมที่แบ่งแยกชนชั้นโดยยึดกับฐานะทางเศรษฐกิจเป็นหลัก จึงได้ให้อิสรภาพกับนวนิยายในการแสวงหาความเท่าเทียมซึ่งปริศนาทำได้สำเร็จ แต่นวนิยายเรื่อง *เดอะ เฮเวนลี่ ทวินส์* และ *เดอะ เบ็ธ บู้ค* ให้ภาพที่แตกต่างเพราะผู้หญิงไม่มีโอกาสได้ออกไปเผชิญโลกกว้างภายนอกเนื่องจากเป็นพื้นที่สำหรับผู้ชาย ดังจะเห็นได้จากแอนเจลิกาที่ได้รับอิสรภาพเต็มที่เฉพาะเวลาแต่งตัวเป็นแฝดชายไดอาโวลี นอกจากนี้ ผู้หญิงยังถูกปิดกั้นทางความรู้และความคิด ได้รับการสั่งสอนว่าการเป็นแม่ศรีเรือนคือต้องปรนนิบัติดูแลสามี ปฏิเสธไม่ได้ ทำให้ผู้หญิงอย่างอีดิธต้องดิ้นรนดิ้นต่อทางเพศสัมพันธ์ที่ร้ายแรงจนเสียชีวิตอันเป็นที่มาของความกลัวและวิตกกังวลของอีวาดีนกับแอนเจลิกา และส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจว่าควรวางตัวอย่างไรหลังแต่งงาน หรือที่เบ็ธไม่สามารถทนอาศัยร่วมกับภรรยาบ่อยของสามีได้อีกต่อไป หลังจากที่ต้องทนกับความผิดด้านอื่น ๆ ของสามี ในกรณีการเสียชีวิตของอีดิธและการแยกทางกับสามีของเบ็ธอาจมองในเชิงสัญลักษณ์ได้ว่าผู้หญิงควรลุกขึ้นมาทวงสิทธิเพื่อต่อต้านการตกเป็นทาสทางเพศ การเปรียบเทียบว่าเป็นทาสนี้เป็นในลักษณะอุปมาอุปไมยเพราะทั้งอีวาดีน อีดิธ แอนเจลิกา และเบ็ธต่างก็มาจากชนชั้นกลางและชั้นสูง ไม่ได้มีชีวิตเนรอนานมากถึงขั้นเป็นทาส แต่ในทางปฏิบัติตัวละครเหล่านี้ยังขาดเสรีภาพอยู่นั่นเอง ดังนั้น นวนิยายในนวนิยายไทยนับว่าเท่าเทียมกับบุรุษ ด้วยปริศนาวางแผนอนาคตร่วมกับทานชายโดยมีการปรึกษาและรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน หรือแม้กระทั่งอนาคตที่เป็นภาพของสตรีตามชนบเมื่อปรากฏในนวนิยายนวนิยายที่มีปริศนาเป็นตัวละครเอก ประวิษซึ่งเป็นสามีก็ยังไม่ให้เกียรติองศ์ ไม่ได้ให้ปรนนิบัติรับใช้ดุจทาสเหมือนในสมัยโบราณ ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างกับนวนิยายอังกฤษอย่างชัดเจน

เหตุผลประการหนึ่งในการเสนอภาพการสมรสที่ไม่เหมือนกันคือนวนิยายอังกฤษมองการสมรสว่าเป็นสาเหตุต้นตอของปัญหาสังคมนานับประการเพราะสตรีถูกจำกัดอิสรภาพและความสามารถ เช่นที่อีวาดีนมีอาการทางประสาท แอนเจลิกาที่หาทางออกด้วยการปลอมตัวออกนอกบ้าน รวมทั้งเบ็ธที่ต้องการไปให้พ้นจากสามี เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างสามีภรรยา

ไม่ได้เป็นไปตามความคาดหวังและขัดกับขนบการเขียนในอดีต แม้อิวาตน์ที่แต่งงานใหม่ได้สามีที่ดีและมีบุตรที่แข็งแรงสมบูรณ์ หากแต่ก็ไม่ได้สดใสสดชื่นเหมือนแต่ก่อน ต่างกับโครงเรื่องนวนิยายรักที่ควรจะเป็น ในทางกลับกัน นวนิยายเรื่อง *ปริศนา* เสนอภาพความสุขที่นิวสตรีกำลังจะมีร่วมกับสามีในอนาคตซึ่งไม่เพียงแสดงให้เห็นความรักที่สุขสมหวังแต่ยังให้ความสำคัญกับการแต่งงานอีกด้วย เป็นมุมมองที่ต่างกับนวนิยายอังกฤษซึ่งสะท้อนกฎเกณฑ์และความคาดหวังของสังคมว่าสตรีไม่มีอาชีพจึงไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ การสมรสกลายเป็นหนทางเดียวที่สตรีจะดำรงชีวิตอยู่ได้ สามารถสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้สตรีต้องพึ่งพาเพศชาย ภรรยาส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสามีผู้มีอำนาจเหนือทุกประการ ดังนั้น โดยทางปฏิบัติสังคมกำหนดว่าผู้หญิงที่สมบูรณ์แบบคือเป็นภรรยาและแม่ที่ดี ดังนั้น สตรีใดไม่แต่งงานถือว่าบกพร่อง ไม่เป็นสตรีในอุดมคติและถูกดูถูกดูแคลน นวนสตรีเองก็หนีไม่พ้นความคาดหวังจากสังคมเช่นนี้ แต่พอสมรสแล้วก็ไม่มีความสุขเพราะโอกาสในการแสดงออกถึงความสามารถหรือความต้องการส่วนตัวถูกจำกัด ครั้นจะไม่แต่งงานก็ติดขัดเพราะจะกลายเป็นคนไร้ที่พึ่งเนื่องจากเมื่อไม่มีพ่อแม่แล้วก็เลี้ยงดูตัวเองไม่ได้ จึงเป็นธรรมดาที่พ่อแม่ของนิวสตรีอย่างอิวาตน์ แองเจลิกา และเบียร์ หรือแม่พ่อแม่ของสตรีตามขนบอย่างอิติพิทยายมหาผู้ที่เหมาะสมให้แต่งงานกับลูกจนบางครั้งถึงขั้นบิบบังคับแม้จะรู้ว่าไม่ควรเพราะว่าสามีของลูกเป็นคนไม่ดีดังในกรณีอิติกับเซอร์โสมสลิย์ เมนทีธ และเบียร์กับแดน แม็คเคลอร์

5.2 เปรียบเทียบตัวละครปริศนากับตัวละครหญิงตามขนบ และตัวละครปริศนากับนวนสตรีในนวนิยายอังกฤษในบริบทด้านวัฒนธรรม

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทหญิงและชายในสังคม พบว่าการแบ่งบทบาทหน้าที่ของหญิงชายให้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดเกิดขึ้นจากระบบคิดที่แบ่งสังคมเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นสาธารณะ ได้แก่ เรื่องนอกบ้านหรือเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจสังคม และการเมือง โดยสังคมกำหนดว่าโลกส่วนนี้เป็นของผู้ชาย ส่วนที่สองเป็นเรื่องชีวิตส่วนตัว ได้แก่ เรื่องในบ้านหรือการดูแลบ้านเรือนและบุคคลในครอบครัว ซึ่งสังคมถือว่าเป็นเรื่องของผู้หญิง ประกอบกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาทำให้สถานภาพและหน้าที่สตรีไทยแตกต่างไปจากบุรุษ โดยวัฒนธรรมประเพณีและค่านิยมดั้งเดิมที่ต้องการให้ผู้หญิงทำหน้าที่ภรรยาและมารดาที่ดีของลูก ความคิดดังกล่าวถูกผลิตซ้ำกันต่อ ๆ มา จนกลายเป็นค่านิยม หญิงจึงมีสถานภาพและบทบาทที่ด้อยกว่าชาย ไม่มีสิทธิและอำนาจในการตัดสินใจเท่าชาย แม้ภาครัฐพยายามแก้ไขปัญหาดำเนินการออกกฎหมาย มียุทธศาสตร์ และมีเป้าหมาย แสดงให้เห็นถึงความยุติธรรมที่ชัดเจน แต่อิทธิพลของวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ การสั่งสอนต่าง ๆ เป็นสิ่งที่อิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ จึงไม่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ได้รวดเร็ว จนภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อผู้หญิงมีโอกาสได้รับการศึกษาในวงกว้างมากขึ้น ทำให้บทบาทและสถานภาพของหญิงเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น (Kanchana 2011, 6; Boonwadee 2016, 36; Manot 2012, 3; Arthitaya 2012, 24)

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบวัฒนธรรมที่มีการผสมผสานระหว่างไทยและตะวันตกนั้นดำเนินต่อมาจนถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 8 ซึ่งเป็นช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง *ปริศนา* ผู้ประพันธ์มีการสอดแทรกวัฒนธรรมในยุคนั้นไว้หลายด้านด้วยกัน เช่น บทบาทของสตรี การแต่งกาย การคบหาเพศตรงข้าม และการเข้าสมาคม โดยปรากฏทั้งที่เป็นรูปแบบไทย รูปแบบผสมผสานระหว่างไทยกับตะวันตก และรูปแบบตะวันตกแท้ ดังครอบครัวของคุณนายสมรที่ลูกสาวโสดทั้งสามคนนั้นมีลักษณะที่ต่างกันไป โดยปริศนามีบุคลิกแบบสตรีตะวันตกแต่ก็มีลักษณะเฉพาะของตนเองด้วย ในขณะที่สิริและอนงค์ที่ถึงแม้ได้รับการศึกษาระดับมัธยม 8 เหมือนกันแต่ก็มีลักษณะนิสัยต่างกัน โดยสิริเลือกประกอบอาชีพนอกร้าน ส่วนอนงค์เลือกทำงานในบ้านช่วยเหลือมารดา เห็นได้ว่าสิริมีลักษณะของหญิงไทยทันสมัยก็ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกและอนงค์มีความเป็นหญิงไทยตามขนบ ส่วนปริศนามีลักษณะที่แตกต่างไปจากสตรีโดยทั่วไปอย่างสิ้นเชิงทั้งด้านลักษณะนิสัยและการแต่งกาย

แม้ว่าลูกสาวทั้งสามของคุณนายสมรมมีลักษณะนิสัยแตกต่างกัน แต่นวนิยายได้แสดงถึงค่านิยมไทยที่ผู้เป็นลูกพึงปฏิบัติต่อบิดามารดา เป็นคตินิยมเรื่องความกตัญญูแก่ผู้ที่เป็นแก่นหลักของความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ถือว่าบุญคุณของพ่อแม่มีเหลือล้นจนลูกไม่อาจตอบแทนได้หมดสิ้น หนทางที่ลูกชายจะตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ก็ด้วยการบวช ในขณะที่ลูกสาวไม่มีโอกาสเช่นเดียวกันนี้ การตอบแทนคุณบิดามารดาของลูกสาวจึงผูกพันกับการดูแลพ่อแม่หรือปฏิบัติตนตามความคาดหวังของครอบครัว เพื่อทดแทนบุญคุณและเป็นลูกสาวที่ดี ส่วนของเด็กผู้ชายในกลุ่มชนชั้นสูงจะถูกคาดหวังให้มีหน้าที่การงานที่สัมพันธ์กับการเป็นขุนนางหรือทหาร (Apiwan 2001, 80) ในนวนิยายปรากฏว่าลูกสาวทุกคนเคารพและเชื่อฟังคุณนายสมรมรวมทั้งปริศนาด้วยที่ถึงแม้จะมีความกล้าฝักฝักกับสตรีไทยทั่วไป ไม่สนใจสังคม แต่ก็ไม่เคยประพฤติเสียหาย และเชื่อฟังมารดาเช่นเดียวกัน แสดงถึงอารยธรรมตะวันตกที่ถึงแม้มีบทบาทในสังคมไทยแต่ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ดีก็ยังคงดำรงอยู่

การที่ปริศนาใช้ชีวิตแตกต่างจากสตรีคนอื่น ๆ ในสังคมส่งผลให้ถูกมองว่าเป็นสาวสมัยใหม่ในสายตาของผู้อื่นและสตรีชนชั้นสูงอย่าง “เสด็จอา” ของท่านชายพจนปริชา เมื่อพิจารณาถึงความทันสมัยของตัวละครหญิงไทย กล่าวได้ว่าสิริเป็นสาวทันสมัยในระดับชนชั้นกลาง ส่วนรติเป็นสาวสมัยใหม่ในระดับชนชั้นสูง รติรับรูปแบบตะวันตกเต็มที่ได้ถึงแม้จะไม่ได้ศึกษาจากประเทศตะวันตกก็ตาม การมีฐานะที่ร่ำรวยทำให้รติสามารถแต่งกายหรูหราแบบตะวันตกได้ทุกเมื่อ รวมถึงชอบการเข้าสมาคมและสูบบุหรี่อันเป็นเรื่องโก้ในสมัยนั้น สะท้อนถึงวัฒนธรรมแบบตะวันตกมีอิทธิพลมากต่อชนชั้นสูง อย่างไรก็ตาม ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอปริศนาที่มาจากสังคมตะวันตกโดยตรงแต่กลับไม่ได้มีพฤติกรรมเหมือนรติ แสดงถึงการไม่ได้ยอมรับรูปแบบวัฒนธรรมของสังคมตะวันตกทั้งหมดเลยทีเดียว รวมทั้งองค์ที่ใช้ชีวิตแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมมากกว่าแบบตะวันตก สอดคล้องกับคำกล่าวของรัชนิกร เศรษฐ (Ratchaneekorn 1989, 120-128) ที่ว่าวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยเป็นอย่างมากโดยเฉพาะหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทำให้วิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของคนไทยถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมต่างชาติ แต่เป็นการเสริมสร้างวัฒนธรรมไทยดั้งเดิมให้ดีขึ้นหรือให้คงอยู่โดยไม่ถูกทำลายอย่างสิ้นเชิง

กล่าวได้ว่า ว. ณ ประมวญมารคสร้างตัวละครหญิงที่ทันสมัยและแปลกแตกต่างขึ้นไปกว่าเดิมจากนวนิยายในช่วง พ.ศ. 2470 - 2475 ที่เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายบางเรื่องแล้ว โดยปรากฏนางเอกเป็นหญิงสาวทันสมัย มีการศึกษาดีทัดเทียมชาย มีความสนใจเรื่องสิทธิเสรีภาพของสตรี และประพฤติตนตามแบบสตรีตะวันตก ซึ่งในด้านความประพฤตินั้นสตรีสมัยใหม่ตามที่ปรากฏในนวนิยายสมัยนี้มีโอกาสเที่ยวเตร่ คบเพื่อนชาย และไปงานรื่นเริงได้อย่างเปิดเผย นอกจากนี้ ยังนิยมเล่นกีฬาต่าง ๆ เช่น เทนนิส แบดมินตัน และขับรถ เป็นต้น แต่ลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ บางครั้งผู้ประพันธ์แสดงความไม่เห็นด้วย เช่นที่ปรากฏทัศนคติเรื่องสตรีสมัยใหม่ของดอกไม้สดในเรื่อง *เมื่อคู่ที่ผู้ประพันธ์* แสดงความเห็นว่าคุณสตรีสมัยนี้พากันละเลยคุณสมบัติของกุลสตรีและคุณธรรมอันดีงาม (Supanee 1976, 266-274) นอกจากนี้ดอกไม้สดมักให้ภาพเปรียบเทียบระหว่างหญิงในสังคมใหม่กับหญิงที่ได้รับการอบรมแบบเก่าเสมอ ทำให้มองเห็นความแตกต่างของหญิงที่ได้รับการอบรมสองแบบได้ชัดเจน และดอกไม้สดยกย่องหญิงแบบแรกแม้ว่าจะมีลักษณะที่บกพร่องอยู่บ้างบางลักษณะ (Trisilpa 1978, 63-64) สำหรับ *ปริศนา* นั้นกล่าวได้ว่า นางเอกมีลักษณะของนวนิสตรีมากกว่าตัวละครหญิงในนวนิยายยุคก่อนหน้า จากการที่มีความสามารถในหลายด้าน มีอิสระในตนเอง ไม่สนใจสังคม แต่ไม่มีความประพฤติที่เสียหาย ตัวละครปริศนาจึงไม่มีลักษณะใดให้เป็นที่ถูกตำหนิ เว้นแต่เรื่องการบ้านการเรือนและความสงบเสงี่ยมอันเป็นลักษณะของสตรีตามขนบ ที่มีความขัดแย้งกับบทบาทของปริศนาผู้มักใช้ชีวิตอยู่ในโลกภายนอกมากกว่าโลกในบ้าน

ด้านประเพณีการแต่งงาน นวนิยายสะท้อนว่าหญิงชายมีการรู้จักชอบพอกันเองหรือจากการแนะนำ ส่วนใหญ่ตัดสินใจเลือกคู่เองโดยมีผู้ใหญ่ช่วยเหลือในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี อย่างไรก็ตาม นวนิยายยังคงไว้ซึ่งค่านิยมเดิม เช่นการพบปะกันระหว่างชายหญิง การเกี้ยวพาราสีกัน หรือการอยู่กันตามลำพังสองต่อสอง หากบ่อยครั้งเกินไปหรือล่วงเลยเวลาที่ยังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม แม้ขณะนั้นสังคมไทยจะรับอารยธรรมตะวันตกมาพอสมควรก็ตาม เช่นคุณนายสมรดักเตือนปริศนาที่ไปเที่ยวกับอาบนันท์ทุกวัน และดักเตือนสิริเมื่อคุยอยู่กับนายเสมอนจนตึกแม้จะเป็นที่บ้านก็ตาม นอกจากนี้ ในตอนท้ายของนวนิยาย

เมื่อมีการคลายปมชีวิตอันเป็นปริศนาของปริศนา ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมของสตรีในการเป็นแม่ที่ดียังคงเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันต่อไปโดยผ่านจากมารดาสู่บุตรสาว แม้แต่ปริศนาที่มีลักษณะของนวนสตรีแบบตะวันตกก็ไม่อาจพ้นไปจากบทบาทหน้าที่ของสตรีในการเป็นภรรยาและมารดาที่ดีอันเป็นที่คาดหวังของสังคมต่อไปเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต

การเปรียบเทียบกันในด้านวัฒนธรรม นวนสตรีในนวนิยายอังกฤษมีลักษณะตรงกันข้ามกับสตรีตามชนบเพราะความเป็นมารดาและเป็นศรีภริยาปรากฏมีความสำคัญต่อตัวละครเหล่านั้นน้อยมาก ในขณะที่ปริศนานั้นคงไว้ซึ่งความเป็นนวนสตรีแต่ในขณะเดียวกันก็มุ่งมั่นที่จะเป็นภรรยาและแม่ที่ดีต่อไปในอนาคต ความแตกต่างระหว่างตัวละครนวนสตรีไทยและอังกฤษนี้ปรากฏให้เห็นในหลายกรณี เช่น นวนิยายอาศัยการสลับบทบาท (role reversal) โดยกำหนดให้แองเจลิกาเป็นผู้ขอคิรรอยแต่งงาน อันแสดงถึงความเปลี่ยนแปลงในบทบาททางวัฒนธรรมด้วยการต่อยอดให้ตระหนักถึงอำนาจของนวนสตรีที่เป็นผู้นำในขณะที่บุรุษต้องยอมเป็นผู้ตาม ตรงกันข้ามกับบทบาทและหน้าที่ของสตรีในอุดมคติอย่างสิ้นเชิง ด้วยต้องการชี้ให้เห็นถึงความชาญฉลาดและความสามารถของตัวละครนวนสตรีที่ไม่ได้ด้อยไปกว่าบุรุษ หรือการที่เบ็ธกลับกลายเป็นผู้ทำงานหาเลี้ยงครอบครัวเพราะสามีก่อหนี้สิน โดยเบ็ธประกอบอาชีพนักเขียนและนักพูดในที่สาธารณะจนประสบความสำเร็จนับได้ว่าเป็นภาพที่ตรงกันข้ามกับสตรีในอุดมคติเกี่ยวกับมุมมองบทบาทและหน้าที่ของสตรี แม้กระนั้น ในด้านวัฒนธรรมกลับถือได้ว่าความสามารถและความสำเร็จของตัวละครเหล่านี้เป็นการเสนอภาพบวกของนวนสตรี รวมถึงการที่อิวาดนี แองเจลิกา และเบ็ธล้วนแล้วแต่ตัดสินใจใช้เหตุผลในการดำรงชีวิตมากกว่าที่จะฟังสังคม ย่อมช่วยให้รอดพ้นจากชะตาชีวิตแบบโสภณภรรยาหรือไร้อิทธิธรรมของอิดิธและภรรยาน้อยของสามีเบ็ธได้ อย่างไรก็ตาม ในนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ไม่เห็นว่านวนสตรีมีลักษณะตรงข้ามกับอุดมคติ เนื่องจากตัวละครไม่ได้ประพฤติขัดกับศีลธรรมดังที่ปริศนาไม่ได้สนใจว่าสังคมจะมองอย่างไรตราดที่มารดาอนุญาต

กล่าวได้ว่าลักษณะของนวนสตรีในนวนิยายไทยและอังกฤษเกิดขึ้นจากการผสมผสานกันระหว่างแนวความคิดดั้งเดิมและแนวความคิดล้ำยุค อีกนัยหนึ่ง บทประพันธ์นวนสตรีมีลักษณะกึ่งสมัยใหม่กึ่งอนุรักษนิยม (conservative modernity) โดยอลิสัน ไลท์ (Light 1990, 8) นำมาเปรียบกับ เจนัส (Janus) ซึ่งเป็นเทพโรมันผู้มีสองหน้าจึงสามารถมองไปได้ทั้งในอดีตและอนาคตอันมีอดีตคือ ทำให้นักเขียนนวนสตรีสามารถปรับตัวให้ดำรงอยู่ในปัจจุบันอย่างทันสมัยได้โดยที่ยังคงรักษาสິงที่ตีงามในอดีตเอาไว้ในรูปแบบใหม่ หรือกล่าวให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้นคือ การที่นักเขียนอาศัยรูปแบบของนวนิยายซึ่งกลายเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางในหมู่ผู้อ่านยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 มาบรรจุความคิดแบบอังกฤษที่ผสมผสานกันอย่างลงตัวระหว่างคุณค่าของอดีตที่ควรอนุรักษ์ไว้กับพัฒนาการของสตรีที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต (Light 1991, 61-62) นั่นเอง

6. บทสรุป

ปริศนา โดย ว. ณ ประมวญมารคเป็นนวนิยายเรื่องหนึ่งที่เป็นที่นิยมของผู้อ่านนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2494 หลังจากผู้ประพันธ์แต่งเสร็จเป็นเวลา 10 ปีเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2484 ในรัชสมัยรัชกาลที่ 8 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคปฏิรูปในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ที่รับอารยธรรมตะวันตกมาพัฒนาประเทศ การพัฒนาประการหนึ่งที่สำคัญเนื่องจากแสดงถึงความศิวิไลซ์ของคนในชาติก็คือการพัฒนาสตรี ทั้งในด้านการศึกษา สิทธิเสมอภาคระหว่างชายหญิง รวมถึงการพัฒนาบทบาทและสถานภาพของสตรีเพื่อแสดงควมมีอารยะทัดเทียมประเทศตะวันตก นอกจากนี้ ความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ รวมทั้งที่เกี่ยวกับสตรียังมีความสัมพันธ์กับนวนิยายด้วย

ปรากฏการณ์ทางสังคมสามารถส่งผลกระทบต่อคนในสังคมซึ่งรวมถึงผู้ประพันธ์ด้วย ขณะเดียวกันผู้ประพันธ์ที่มีความสามารถสูงมักช่วยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้เช่นกัน สำหรับนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* อยู่ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นอย่างมากด้วยภาวะสงครามและเป็นทศวรรษแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง สิ่งที่น่าสนใจคือลักษณะและบทบาทของตัวละครเอกหญิงใน *ปริศนา* ที่แปลกและแตกต่างกับนวนิยายในสมัยนั้น โดยปริศนามีบทบาทและลักษณะในการทำงานเดียวกับนวนิสตรีในนวนิยายอังกฤษยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาเปรียบเทียบลักษณะตัวละครนวนิสตรีกับตัวละครหญิงตามชนบ และเปรียบเทียบนวนิสตรีในนวนิยายเรื่อง *ปริศนา* ของ ว. ณ ประมวญมารคกับนวนิสตรีในนวนิยายอังกฤษเรื่องสำคัญคือ *เดอะ เฮเวนลี่ ทวินส์* (*The Heavenly Twins*, 1893) และ *เดอะ เบ็ธ บ๊อค* (*The Beth Book*, 1897) ซึ่งเป็นผลงานของผู้ประพันธ์ที่บุกเบิกงานเขียนนวนิสตรีคือ ซาราห์ แกรนด์ (Sarah Grand)

จากการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของตัวละครนวนิสตรีไทยกับตัวละครหญิงไทยตามชนบ พบว่าปริศนามีความเชื่อมั่นและเป็นตัวของตัวเองสูง มีนิสัยคล้ายเด็กผู้ชาย นิยมการแต่งกายที่เน้นความสบาย นอกจากนี้ ยังมีความคิดเชิงปัจเจกนิยมที่ให้ความสำคัญกับความต้องการของตนเอง มีสติปัญญาฉลาดเฉลียวและไหวพริบดี ที่สำคัญปริศนาเป็นนักอ่านตัวยงเพราะได้รับการอบรมสั่งสอนและการศึกษาที่ดี มีฝีมือในการวาดภาพและการตุ๋น อีกทั้งยังรู้จักการวางตัวในฐานะสตรีชนชั้นกลางได้อย่างน่าชื่นชมเมื่อเข้าสมาคมเช่นงานเต้นรำของชนชั้นสูงหรือเข้าเฝ้าเจ้านาย ความสามารถเชิงกีฬาของปริศนาไม่ด้อยกว่าผู้ชายไม่ว่าจะเป็นการเล่นเทนนิส ซี่ม้า หรือว่ายน้ำ อีกทั้งยังมีอิสรภาพและความคล่องตัวสูงด้วยปริศนาขับรถและขี่จักรยานเป็นจึงไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นในการเดินทาง ซึ่งลักษณะเหล่านี้ไม่ปรากฏในตัวละครหญิงไทยตามชนบ เมื่อเปรียบเทียบปริศนากับตัวละครนวนิสตรีอังกฤษ คืออิวาดนี แองเจลิกา และเบิร์ทพบว่ามีความสอดคล้องกันทั้งในด้านความเป็นชนชั้นกลางที่เฉลียวฉลาด มีความสามารถพิเศษ ใฝ่หาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง นิยมใช้เหตุผลเหนืออารมณ์ ต่อต้านบทบาททางสังคมที่สะท้อนช่องว่างระหว่างเพศ มีความคิดเชิงปัจเจกนิยม เช่นที่อิวาดนีปกป้องตนเองจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ด้วยการไม่ปฏิบัติหน้าที่ภรรยา แองเจลิกาแต่งกายเป็นน้องชายแฝดเพื่อความเป็นอิสระจากโชครวนของความเป็นสตรีที่จำกัดให้อยู่แต่ในบ้าน หรือเบิร์ทแยกทางกับสามีผู้ไร้ศีลธรรมเพื่อสุขภาพกายใจที่ดีและฐานะที่มั่นคง ที่สำคัญที่สุดคือมุมมองต่อการสมรสว่าไม่ใช่เป้าหมายสำคัญของชีวิตอีกต่อไป แต่เป็นสิทธิในการเป็นตัวเองและแสดงออกด้านความคิด ความต้องการ ความรู้ หรือความสามารถ อย่างไรก็ตาม พบว่าลักษณะของปริศนากับนวนิสตรีอังกฤษแตกต่างกันเนื่องจากอิวาดนี แองเจลิกา และเบิร์ทไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมเนื่องจากการตัดสินใจและการกระทำขัดแย้งกับภาพของสตรีตามชนบ ในขณะที่ความแตกต่างระหว่างปริศนากับสตรีตามชนบนับเป็นความโดดเด่นที่น่าทึ่ง สะท้อนถึงการเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ ด้วยการนำเสนอลักษณะตัวละครนวนิสตรีของ ว. ณ ประมวญมารคเป็นการสอดแทรกภาพพจน์ของนวนิสตรีที่แปลกใหม่ผ่านความดี ความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง ความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพ และความปรารถนาที่จะใช้ความรู้ความสามารถที่มีในการช่วยเหลือผู้อื่น เช่นเดียวกับที่แกรนด์พยายามเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมอังกฤษยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผ่านตัวละครนวนิสตรีที่ดำเนินชีวิตด้วยเหตุผลอย่างน่าประทับใจและนำไปปฏิบัติตาม นวนิสตรีของแกรนด์แสดงถึงศักยภาพของผู้หญิงที่เท่าเทียมกับผู้ชายแต่ขาดการพัฒนาด้วยมีชนบดั้งเดิมคอยกำกับบทบาทอยู่อันนำไปสู่ช่องว่างระหว่างเพศ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากตะวันตกเกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพของสตรี ความเป็นนวนิสตรีของปริศนาจึงแสดงถึงลักษณะและพัฒนาการอันเป็นที่ยอมรับตามมาตรฐานสากล ในขณะที่นวนิสตรีอังกฤษถือกำเนิดขึ้นในช่วงที่ประเทศยังมีแนวคิดเชิงอนุรักษนิยม การเรียกร้องสิทธิและความเท่าเทียมระหว่างเพศจึงนำไปสู่การไม่ยอมรับเสียเป็นส่วนใหญ่

เมื่อพิจารณาทางการศึกษา พบว่าปริศนาฉลาดเฉลียว มีความคิดทันสมัย และมีความรู้ดีเทียบเท่าสตรีตะวันตกด้วยศึกษาที่ต่างประเทศมาโดยตลอด นอกจากนี้ ยังประสงค์จะทำประโยชน์ต่อบ้านเกิดเมืองนอนด้วยการพัฒนาชนบต่อไป ในขณะที่ผู้หญิงตามชนบส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่นอนงค์ที่มีความรู้ภาษาอังกฤษสื่อสารได้แม้ไม่เทียบเท่าปริศนาก็ตาม ส่วนตัวละครนวนิสตรีอังกฤษได้รับการศึกษาที่มุ่งแต่ขัดเกลาให้เติบโตไปเป็นแม่บ้านแม่เรือนตามชนบดั้งเดิมโดยไม่

พิจารณาความสามารถพิเศษที่ควรได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาสูงขึ้น ดังจะเห็นได้จากที่อิวาดนิต้องศึกษาดำรงอาชีพด้วยตนเอง หรือที่แองเจลิกาไม่ได้รับการสนับสนุนให้ได้เรียนในระดับสูงอย่างพี่น้องชายได้รับ หรือที่เบิร์ตต้องแสวงหาที่สงบเพื่อพัฒนาพรสวรรค์ด้านภาษาด้วยตัวเอง จากความแตกต่างเหล่านี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าตัวละครนวนสตร์ในนวนิยายไทยนั้นสะท้อนภาพของผู้ประพันธ์ด้วยทั้งปริศนาและ ว. ณ ประมวลมรดกต่างมีโอกาสทางการศึกษาที่ดี มีความรู้ภาษาอังกฤษดีเยี่ยม และได้ใช้ความรู้ทางภาษาให้เกิดประโยชน์ดังปรากฏในนวนิยาย แสดงถึงความเป็นสมัยใหม่และสากลของสตรีไทยชนชั้นกลางและชนชั้นสูงในยุคนั้นที่ได้รับอิทธิพลด้านการศึกษาจากตะวันตกอย่างชัดเจน ในทำนองเดียวกัน การศึกษาของตัวละครนวนสตร์อังกฤษสะท้อนภาพของแกรนด์ผ่านอิวาดนิต้องศึกษาดำรงอาชีพด้วยตนเองเหมือนที่แกรนด์ทำความเข้าใจตำราศัลยศาสตร์ของสามีและนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์เข้ากับโครงเรื่องของ *เดอะ เฮเวนลี่ ทวินส์* หรือการที่เบิร์ตต้องเป็นทุกข์ในช่วงที่อยู่โรงเรียนประจำและระหว่างใช้ชีวิตแต่งงานร่วมกับแดน แม็คเคลอร์ลันมาจากประสบการณ์ชีวิตของแกรนด์ทั้งที่โรงเรียนประจำและการถูกจำกัดอิสรภาพในการเขียนเพื่อเผยแพร่ความรู้เพราะสามีของแกรนด์เกรงว่างานเขียนนวนสตร์ของภรรยาจะทำให้ตนเองเสียชื่อเสียงไปด้วย (Forward 1999, 66-67) แกรนด์ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตผ่านการศึกษาของตัวละครนวนสตร์เพื่อณรงค์ให้มีการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กผู้หญิงและสตรีที่ยังด้อยกว่าบุรุษอยู่มากในยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

จากการเปรียบเทียบในด้านเศรษฐกิจ ตัวละครนวนสตร์ใน *ปริศนา* มุ่งสร้างความมั่นคง สามารถเลี้ยงดูตนเอง ไม่เป็นภาระของใคร ปริศนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองเพราะประสงค์จะพึ่งพาตนเองและทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม โดยเน้นว่าไม่ต้องการร่ำรวยด้วยการสมรส รวมถึงปริศนายังคาดหวังให้คนอื่นมีทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงานเพื่อประโยชน์ของตนเองและสังคมเช่นเดียวกัน ที่สำคัญ ความสามารถในการหาเลี้ยงตนเองทำให้ปริศนากล้าเผชิญสังคมนอกบ้านได้อย่างมั่นใจ ซึ่งแตกต่างกับตัวละครตามขนบอย่างอนงค์ที่สมัครใจอยู่กับบ้าน เป็นหูเป็นตาแทนมารดาตามประเพณีไทย อย่างไรก็ตาม นวสตร์ยังคงมีบทบาทตามแบบแผนดั้งเดิมนี้อยู่บ้างเพราะค่านิยมความเป็นหญิงยังยึดอยู่กับหน้าที่ในบ้าน ดังนั้นแม้ผู้หญิงจะมีอาชีพนอกบ้านแต่ก็ไม่สามารถละทิ้งงานบ้านได้ดังที่ปริศนายังต้องช่วยพี่ ๆ ทำงานบ้านทุกวันอาทิตย์ เห็นได้ว่านวนสตร์ไทยมีความรับผิดชอบทั้งในและนอกบ้าน ในขณะที่นวนสตร์อังกฤษเช่นอิวาดนิต้องกับแองเจลิกาแต่งงานกับผู้มีฐานะหรือตำแหน่งสูงจึงไม่ปรากฏความจำเป็นในเรื่องนี้ ตัวละครเบิร์ตต้องแสวงหางานทำเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หากเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุจะพบว่าการประกอบอาชีพของปริศนานั้นไม่ใช่ความจำเป็นหรือขาดแคลน แต่มาจากความประสงค์ส่วนตัวเพราะ ว. ณ ประมวลมรดกต้องการเน้นให้เห็นว่าเมื่อสตรีมีความรู้ความสามารถ ย่อมทำให้มีอาชีพและอิสรภาพทางการเงินได้ ในขณะที่เบิร์ตต้องเสาะหาสิ่งเหล่านี้ด้วยความยากลำบากจากการขัดขวางของมารดา สามี และสังคมซึ่งต่อต้านแนวคิดที่สนับสนุนสตรีให้สร้างฐานะหรือความมั่นคงให้แก่ตนเอง อุปสรรคที่เบิร์ตต้องเผชิญและความสำเร็จในตอนจบมาจากเส้นทางสู่การเป็นนักเขียนของแกรนด์เอง (Mitchell 2011, 343) ซึ่งการสร้างตัวละครหญิงที่มีพรสวรรค์ด้านภาษาโดดเด่นและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยไม่พึ่งพาเพศชายเช่นเบิร์ตเป็นสิ่งแปลกใหม่ที่แตกต่างกับตัวละครตามขนบทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอันมาก

เมื่อพิจารณาในด้านสังคม เป็นที่น่าสังเกตว่าตัวละครปริศนานอกจากจะฉลาดและมีความสามารถหลายด้านแล้ว ยังมีอิสระในการดำเนินชีวิตดังเช่นการตัดสินใจเลือกคู่ เห็นได้จากความเชื่อมั่นในตนเองและการใช้เหตุผลในการคิดตัดสินใจที่ทำให้ปริศนาต่างกับสตรีอื่น ในขณะที่หญิงสาวทั่วไปมักนิยมการมีชายหนุ่มโง่หรือนักเรียนนอกมาติดพัน นวสตร์สามารถไตร่ตรองและปฏิเสธไม่สานสัมพันธ์กับผู้ชายที่พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมเพียงเพื่อนดังเช่นปริศนาและประวิช นอกจากนี้ปริศนายังเก่งทัดเทียมผู้ชายและวางตัวดีทำให้เป็นที่นับถือ แม้นิยามที่ประสบปัญหาด้านความรักปริศนาก็ยังเข้มแข็งสามารถหักห้ามใจและพร้อมเผชิญอุปสรรคได้ในขณะที่ตัวละครตามขนบอย่างอนงค์แสดงออกถึงความอ่อนแอ ไม่สามารถใช้เหตุผลแก้ปัญหาสัมพันธ์ภาพได้เพราะตกเป็นทาสของความรัก เมื่อเปรียบเทียบกับตัวละครนวนสตร์อังกฤษ พบว่าการสมรสเป็นที่มาของปัญหามากมาย แม้ตัวละครเช่นอิวาดนิต้องและแองเจลิกาจะเลือกคู่ครองด้วยตนเองเช่นเดียวกับปริศนาแต่ชีวิตสมรส

ไม่ได้ราบรื่น เช่นเดียวกับชีวิตคู่ที่บั่นทอนความสุขระหว่างเบ็ชท์กับแดน แม็คเคลอร์ ทั้งนี้ เนื่องจากกฎเกณฑ์และความคาดหวังของสังคมที่จำกัดบทบาทและหน้าที่ของสตรีให้เป็นเพียงแคภรรยาและมารดาโดยไม่สามารถก้าวออกจากกรอบนั้นได้แม้จะมีความสามารถด้านอื่น ๆ มากมายดังปรากฏในความปีบคั้นที่อิวาตนิ แองเจлика และเบ็ชท์ต้องประสบ จะเห็นได้ว่าถึงแม้นวนิยายเรื่อง *ปริศนา* มีลักษณะตามขนบการเขียนคือเป็นเรื่องพาฝันและจบลงด้วยความสุข แต่ ว. ณ ประมวญมารคก็ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายผ่านตัวละครนวนิยาย ดังที่ปริศนาตัดสินใจเลือกคู่ครองโดยใช้ดุลยพินิจและเหตุผลของตนเองอย่างรอบคอบ การสมรสจึงนับเป็นการจบเรื่องทั้งดงามสมบูรณ์แบบ ในขณะที่แกรนด์มองการสมรสเป็นสาเหตุของปัญหาและใช้เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อนำไปสู่การตีแผ่บรรทัดฐานทางสังคมที่เลื่อมล้ำและเสนอแนวทางแก้ไขอันหลอมรวมมาจากประสบการณ์ ความรู้ และสภาพสังคมในยุคปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่แกรนด์สื่อสารผ่านตัวละครนวนิยายทั้งสาม

จากการเปรียบเทียบทางวัฒนธรรม พบว่าตัวละครนวนิยาย *ปริศนา* ให้ความสำคัญกับประเพณีและค่านิยมดั้งเดิมซึ่งเน้นให้ผู้หญิงทำหน้าที่ภรรยาและมารดาที่ดีของลูก อันสะท้อนให้เห็นว่าในรัชสมัยรัชกาลที่ 8 ซึ่งเป็นช่วงเวลาของเหตุการณ์ในนวนิยาย มีการเปลี่ยนแปลงทางสถานภาพและบทบาทของสตรีโดยมาจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยกับตะวันตกที่ผู้ประพันธ์สอดแทรกไว้ เช่นที่ลูกสาวของคุณนายสมรทุกคนเคารพเชื่อฟังมารดาตั้งเป็นค่านิยมที่ลูกพึงปฏิบัติต่อบิดามารดา โดยเฉพาะตัวละครสตรีตามขนบเช่นอนงค์นั้นดูแลปรนนิบัติมารดาอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ส่วนปริศนาเองไม่เคยประพฤติตนเสียหายหรือฝ่าฝืนคำของมารดา แสดงให้เห็นภาพของอารยธรรมตะวันตกที่แม้จะมีอิทธิพลต่อสังคมมากกว่าวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยอันดั้งเดิมก็ยังคงอยู่ นอกจากนี้ แม้ปริศนาถูกมองว่าเป็นสาวสมัยใหม่แต่การแสดงออกกลับแตกต่างกับสตรีที่ทำตามค่านิยมของตะวันตก เช่นการเข้าสมาคมและสูบบุหรี่ที่สังคมมองว่าโก้ นับว่าปริศนารู้จักถ่วงถ่วงจึงรับมาแต่สิ่งที่สมควร ในด้านการแต่งตัว ปริศนาก็ไม่นิยมเปิดเผยร่างกายมากอย่างรติ แม้การใส่กางเกงขาสั้นอาจดูแปลกในสายตาคนไทยสมัยนั้น แต่เป็นเพราะปริศนาเน้นความสบายและใส่เป็นปกติโดยไม่ตั้งใจให้ดูเปรี้ยวหรือโป๊จนเป็นที่ครหาได้ เมื่อเปรียบเทียบกับนวนิยายอังกฤษพบว่าตัวละครอิวาตนิ แองเจлика และเบ็ชท์มีลักษณะตรงกันข้ามกับสตรีตามขนบทั้งที่ไม่ได้มีเจตนาฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบทบาทความเป็นมารดาและเป็นศรีภรรยา แต่จะเห็นได้ว่าเพราะความเป็นนวนิยายทำให้อิวาตนิไม่สามารถปลงใจใช้ชีวิตคู่ร่วมกับโคฮุนผู้มีอดีตต่างพร้อยหรือแองเจликаที่รับไม่ได้กับการถูกจำกัดบทบาทรวมทั้งการแต่งกาย ในขณะที่เบ็ชท์กล้าตัดสินใจออกมาใช้ชีวิตด้วยตนเองในพื้นที่สาธารณะเมื่อพิสูจน์แล้วว่าสามีปราศจากศีลธรรม ด้วยมูลเหตุดังกล่าว ตัวละครนวนิยายอังกฤษจึงไม่ปรารถนาจะทำหน้าที่ภรรยาและมารดาตามขนบ ขณะที่ปริศนารักษาไว้ทั้งความเป็นนวนิยายและความมุ่งมั่นที่จะเป็นภรรยาและแม่ที่ดีต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ พบว่า ว. ณ ประมวญมารคเสนอภาพนวนิยายในทางบวกเพราะนวนิยายไม่ได้มีมุมมองที่ต่อต้านสตรีตามขนบเกี่ยวกับคุณค่าความเป็นแม่บ้านแม่เรือนดังที่ปริศนาชื่นชมในอุปนิสัยและความสามารถของอนงค์ ในขณะที่แกรนด์ชี้ให้เห็นว่าการอยู่รอดของตัวละครหญิงขึ้นอยู่กับความเป็นนวนิยาย โดยเฉพาะในยามที่ต้องเผชิญปัญหาในชีวิตสมรสที่มีความรุนแรงจนอาจถึงแก่ชีวิตได้ดังกรณีของอิดิสซึ่งเป็นตัวละครตามขนบที่เสียชีวิตด้วยโรคที่ติดจากสามีเพราะขาดการใช้ดุลยพินิจไตร่ตรองในการเลือกคู่ ดังนั้นทั้งอิวาตนิ แองเจлика และเบ็ชท์จึงต้องยอมละทิ้งหน้าที่ในฐานะภรรยาแม้จะต้องถูกสังคมติเตียนเพราะความเป็นนวนิยายทำให้ชีวิตปลอดภัย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาเปรียบเทียบครั้งนี้พบความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างตัวละครนวนิยายกับสตรีตามขนบในนวนิยายไทย ขณะเดียวกันตัวละครนวนิยายก็มีความสอดคล้องกับลักษณะนวนิยายอังกฤษของแกรนด์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านลักษณะเด่นของตัวละคร อย่างไรก็ตามตัวละครนวนิยายทั้งไทยและอังกฤษยังมีข้อแตกต่างอยู่บ้าง ดังจะเห็นได้จากตัวละครปริศนาที่ยังคงอนุรักษ์ความเป็นไทยอยู่ โดยที่นวนิยายเรื่อง *ปริศนา* แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิด วิถีชีวิตและวัฒนธรรมตะวันตกเป็นอย่างดี อีกทั้งยังเล็งเห็นข้อดีหลายประการจึงนำสิ่งเหล่านั้นมาเสนอผ่านนวนิยายเพื่อเป็นการเผยแพร่รวมถึงสร้างความนิยมและยอมรับในสังคมให้เป็นวงกว้างขึ้น การที่ ว. ณ ประมวญมารค

สร้างให้ตัวละครนวนสตรียังคงรักษาความเป็นไทยอยู่ถึงแม้จะได้รับอิทธิพลตะวันตกโดยตรงจากการใช้ชีวิตและศึกษาที่ต่างประเทศอาจมีสาเหตุมาจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในยุคนั้นให้คุณค่ากับความเป็นไทยควบคู่ไปกับการชื่นชมความเป็นตะวันตกอันแสดงถึงความศิวิไลซ์เพื่อยกระดับสู่ความเป็นอารยะทัดเทียมกับนานาประเทศ ที่สำคัญ เนื่องจากผลการศึกษาบ่งชี้ว่านวนิยายไทยก็มีตัวละครที่เป็นนวนสตรียุคเดียวกันกับในนวนิยายอังกฤษ ดังนั้นเพื่อขยายขอบเขตความรู้ด้านงานเขียนนวนสตรียิ่งควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดในประเด็นนวนสตรียุคที่ปรากฏในนวนิยายไทยเรื่องอื่น ๆ ของผู้แต่งคนอื่น ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงขนบการเขียนเกี่ยวกับลักษณะสตรีที่แตกต่างกับตัวละครสตรีตามขนบอย่างชัดเจน พร้อมกับเปรียบเทียบนวนสตรียุคในนวนิยายไทยเหล่านั้นกับนวนสตรียุคในนวนิยายอังกฤษช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ของผู้แต่งคนอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่การประมวลผลการศึกษาในภาพรวมโดยพิจารณาเทียบเคียงความคล้ายคลึงและความแตกต่างของลักษณะนวนสตรียุคทั้งในด้านบวกและด้านลบว่าเป็นอย่างไรจึงส่งผลกระทบต่อแนวคิดอันนำไปสู่ลัทธิสตรีนิยม (Feminism) ในเวลาต่อมา

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- Anusorn ngan prarajatanplerng phrasop phra chao worawong ther phra ong chao vibhavadi rangsit na men Wat Phra Sri Maha Tat Bang Khen wan paruhatsabodi thi 7 mesayon 2520 khana ratamontri chad pim puea tawai phrakiat lae sadudi werakam อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต ม.จ.ก. ป.ช. ท.จ.ว. ณ เมรุวัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน วันพฤหัสบดี ที่ 7 เมษายน 2520 คณะรัฐมนตรีจัดพิมพ์เพื่อถวายพระเกียรติและสดุดีวีรกรรม [Book for the Cremation of Her Royal Highness Princess Vibhavadi Rangsit, 7 April 2520 B.E.]. 1977. Bangkok: Cabinet and Royal Gazette Publishing Office.
- Apiwan Adulyapichet อภิวันท์ อดุลยพิเชษฐ. 2001. “Satanapab lae botbath khong pu-ying lae pu-chai Thai nai adit: Pab sathon chak wannakam rueang Khun Chang Khun Phaen” สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายไทยในอดีต: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน [Status and Role of Siamese Women and Men in the Past: A Case Study from Khun Chang Khun Phan]. Master thesis, Silpakorn University.
- Arthitaya Charuchinda อาทิตยา จารุจินดา. 2012. “Karn sangpab kwam pen ying nai nawaniyai Thai samai Chompon Por. Phibunsongkhram” การสร้างภาพความเป็นหญิงในนวนิยายไทย สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม [The Construction of the Femininity in Thai Novels during Field Marshal P. Phibulsongkram's Regime]. Doctoral thesis, Srinakharinwirot University.
- Boonwadee Montrikul Na Ayuthaya บุญวดี มนตรีกุล ณ ออยุธยา. 2016. Botbath satri nai mummong kwamyutitham nai sangkom Thai บทบาทสตรี : ในมุมมองความยุติธรรมในสังคมไทย [The Role of Women: A Perspective in Thai Social Justice]. *Warasam Karn Borihan Pokkrong* วารสารการบริหารปกครอง [Governance Journal] 5(2): 23-37.
- Chakrit Choomwattana ชาคริต ชุ่มวัฒน์. 1988. Pu-ying khong pu-chai samai Victorian ผู้หญิงของผู้ชายสมัยวิกตอเรียน [Women of the Victorian Men]. *Warasam Aksorasat* วารสารอักษรศาสตร์ [Journal of Letters] 20(2): 1-11.
- Kanchana Witchayapakorn กาญจนา วิชญาปกรณ์. 2011. Miti ying chai nai wannakam sorn satri มิติหญิงชายในวรรณกรรมสอนสตรี [The Gender on the Female Didactic Literary Works]. *Warasam Manusayasad Mahawittayalai Naresuan* วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร [Journal of Humanities, Naresuan University] 8(2): 1- 20.
- Kanitha Tinnawat ขนิษฐา ทินวัฒน์. 2006. “Pabsathon khong sangkom dan karn sueksa lae wattanatham nai nawaniyai khong Dokmaisod” ภาพสะท้อนของสังคมด้านการศึกษาและวัฒนธรรมในนวนิยายของดอกไม้สด [The Reflection of the Society Concerning Education and Culture in Dokmaisod's Novels]. Master thesis, Srinakharinwirot University.

- Kanpirom Suwunnanononda กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์. 1981. “Phrabat Somdet Phra Mongkut Klao Chao Yuhua kab karn sang chat Thai” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย [King Vajiravudh and His Nationbuilding Programmes]. Master thesis, Chulalongkorn University.
- Manot Moonsap มาโนชญ์ มุลทรัพย์. 2012. “Karn plianplaeng dan karn sueksa khong satri Thai nai ratchasamai Phrabat Somdet Phra Chulachom Klao Chao Yu Hua (por sor 2411-2453)” การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาของสตรีไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453) [A Change in Education of Thai Women in the Reign of King Rama V (2411-2453 B.E.)]. Master thesis, Srinakharinwirot University.
- Ministry of Interior Affairs กระทรวงมหาดไทย. 1972. *Rai-ngan karn lueaktang samashik sapha putaen ratsadon lem 2* รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเล่ม 2 [The Research on the General Election, Volume 2]. Bangkok: Ministry of Interior. (Original work published 1967).
- Ornjira Atcharyaphai boon อรจิรา อัจฉริยไพบุลย์. 2017. Botkwam paritat “satriniyom”: Karn sueksa withiwittaya pan ngan wittayanipon ruam samai khong Thai บทความปริทรรศน์ “สตรีนิยม”: การศึกษาวีธีวิทยาผ่านงานวิทยานิพนธ์ร่วมสมัยของไทย [Reviewing “Feminism”: A Study of Methodology in Thai Contemporary Theses]. *Warasarn Manusayasad Mahawittayalai Naresuan* วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร [Journal of Humanities, Naresuan University] 14(3): 137-148.
- Pavinee Bunnag ภาวิณี บุณนาค. 2011. “Pu-ying nai krabuankarn yutitham nai sangkom Thai nai ratchasamai Phrabat Somdet Phra Chulachom Klao Chao Yu Hua chon tueng por sor 2478: Sueksa chak kadikwam lae dika” ผู้หญิงในกระบวนการยุติธรรมในสังคมไทย รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึง พ.ศ. 2478 : ศึกษาจากคดีความและฎีกา [Women in Thai Jurisdiction from the Reign of King Chulalongkorn to 2478 B.E.: Through the Study of Lawsuits and Petitions]. Master thesis, Thammasat University.
- Pechsupa Tasanapan เพชรสุภา ทศนพันธ์. 1999. “Naewkwamkid rueang “karn khao samakom” lae ponkratob tor satri Thai por sor 2461-2475” แนวความคิดเรื่อง “การเข้าสมาคม” และผลกระทบต่อสตรีไทย พ.ศ. 2461-2475 [The Idea of Socializing and Its Impact on Thai Women, 2461-2475 B.E.]. Master thesis, Chulalongkorn University.
- Phuangpet Suratanakavikul พวงเพชร สุรัตน์วิกุล. 1982. Satri Thai nai dan sangkom สตรีไทยในด้านสังคม [Thai Women in Social Aspects]. *Warasarn Wittayasarnkasetart Sakha Sangkomsart* วารสารวิทยาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ [Kasetart Journal: Social Sciences] 3(1-2): 1-14.
- Pornsarn Watanangura พรสวรรค์ วัฒนางกูร. 2008. *Phrabat Somdet Phra Chulachomklao Chao Yu Hua nai Yurob botkwam riabring chak pon-ngan wijai Pornsarn Watanangura, kwamsumpun rawang ratcha-anachak Siam lae ratchasumnak Yurob nai ekkasarn karnsadet prapat yurob krung raek khong Phrabat Somdet Phra Chulachomklao Chao Yu Hua por sor 2440* พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในยุโรป บทความเรียบเรียงจากผลงานวิจัย พรสวรรค์ วัฒนางกูร, ความสัมพันธ์ระหว่างราชอาณาจักรสยามและราชสำนักยุโรปในเอกสารการเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรกของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2440 [King Rama V in Europe, an Article Adapted from Research Work by

- Pornsan Watanangura, “The Relations between the Kingdom of Siam and the European Courts in the Documents of His Majesty’s First Grand Tour, 2440 B.E.”].
http://www.cca.chula.ac.th/lecture_series/images/stories/pdf/king-chulalongkorn-rachanusorn9.pdf
- Ratchaneekorn Settho รัชนีกร เศรษฐ์. 1989. *Khrongsang sangkom lae wattanatham Thai* โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย [Social Structure and Thai Culture]. Bangkok: Thai Watana Panich.
- Ruenruthai Sujjapun รื่นฤทัย สัจจพันธ์. 1994. *Wannakam patchuban* วรรณกรรมปัจจุบัน [Contemporary Literature] (7th ed.). Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Smith Thanomsasana สมิทธิ์ ถนอมศาสนะ. 2015. “Karn plianplaeng tang kwamkid khong chon chan klang Thai kub “rueang aan len” Thai samai mai totsawat 2460 - 2480” การเปลี่ยนแปลงทางความคิดของชนชั้นกลางไทยกับ “เรื่องอ่านเล่น” ไทยสมัยใหม่ ทศวรรษ 2460 - 2480 [The Changing Perspective of the Thai Middle Class and Modern Thai Fiction, Late 1910s – Late 1940s]. Doctoral thesis, Chulalongkorn University.
- Supanee Varatorn สุพรรณณี วราทร. 1976. *Prawat karnprapan nawaniyai Thai tangtae samai roemrak chontueng por sor 2475* ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย ตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ [History of the Composition of Thai Novel from the Beginning to 2475 B.E.]. Bangkok: Charoenwit Karnpim.
- Suwadee Tanaprasitpattana สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา. 1984. *Karn sueksa khong satri Thai por sor 2411-2475* การศึกษาของสตรีไทย พ.ศ. 2411-2475 [Thai Women’s Education 2411-2475 B.E.]. In *Karn Prachum Sammana rawang Puwijai lae Puchai Pon-ngan wijai Rueang Kwam Suebnueng lae Karn Plianplaeng nai Sangkom Thai 2411-2519 Wan Angkam thi 21 Singhakom 2527 na Hong Prachum Saranitet Chulalongkorn Mahawittayalai* การประชุมสัมมนาระหว่างผู้วิจัยและผู้ใช้งานวิจัยเรื่องความสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย 2411-2519 วันอังคารที่ 21 สิงหาคม 2527 ณ ห้องประชุมสารนิเทศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [Proceedings of the Seminar of Researchers and Users of the Research Work “Continuity and Change in the Thai Society 2411-2519 B.E.” Tuesday 21st August 1984, the Saranitet Conference Room]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Suwadee Tanaprasitpattana สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา. 1991. Satannapab thang sangkom khong satri Thai samai patirup pratet สถานภาพทางสังคมของสตรีไทยสมัยปฏิรูปประเทศ [Thai Women’s Social Status during the Period of Modernisation]. *Warasarn Aksorasat* วารสารอักษรศาสตร์ [Journal of Letters] 23: 3-19.
- Tapanat Khunpakdee ฐาปนัจฉร์ ขุนภักดี. 2017. “Nawasatri”: Wannakam “pu-ying yuk mai” plai samai krissatawat thi sibgao “นวนิตรี” : วรรณกรรม “ผู้หญิงยุคใหม่” ปลายสมัยคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า [“New Woman”: Literature of the “Modern Woman” at the End of the Nineteenth Century]. In *Lak Rot Lai Lila nai Wannakam Phasa Angkrit* หลากรสหลายลีลาในวรรณกรรมภาษาอังกฤษ [Various Flavours and Different Styles in Literary Works Written in English], ed. Wirote Arunmanakul, 37-72. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- The Royal Institute ราชบัณฑิตยสถาน. 2013. *Potchananukrom Chabub Ratchapundittayasatan por sor 2554* พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ [The Royal Institute dictionary, 2554 B.E.]. Bangkok: Nanmeebooks Publication.

- Trisilpa Boonkhachorn ดรีศิลป์ บุญขจร. 1978. “Pattanakarn nawaniyai Thai por sor 2475-2500: Karn sueksa kwamsumpun rawang nawaniyai gub sangkom” พัฒนาการนวนิยายไทย พ.ศ. 2475-2500: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับสังคม [The Development of the Thai Novels, 2475-2500 B.E.: A Study of the Relationship between Novels and Society]. Master thesis, Chulalongkorn University.
- Trisilpa Boonkhachorn ดรีศิลป์ บุญขจร. 1999. *Nawaniyai kab Sangkom Thai 2475-2500* นวนิยายกับสังคมไทย 2475 - 2500 [The Novel and the Thai society 2475-2500 B.E.]. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Unjai Patimaprakom อุ๋นใจ ปฎิมาประกกร. 2006. “Botbath khong missionary American nai karn chad karn sueksa satri Thai: Korani sueksa rongrian wattana wittayalai rawang por sor 2417-2500” บทบาทของมิชชันนารีอเมริกันในการจัดการศึกษาศรีไทย : กรณีศึกษาโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ระหว่าง พ.ศ. 2417-2500 [The Roles of American Missionaries in Educational Management for Thai Women: A Case Study of Wattana Wittaya Academy from 2417-2500 B.E.]. Master thesis, Srinakharinwirot University.
- V. Na Pramuanmarg ว. ณ ประมวณุมารค. 2011. *Prissana ปริศนา* [Prissana]. Bangkok: Saengdao.
- Varavadi Wongsangah วรวดี วงศ์สง่า. 1992. “Karn sueksa tatsana thi sanabsanun sitti satri khong nakkhian satawat thi 19 nai nawaniyai shin samkan khong angkrit” การศึกษาทัศนคติที่สนับสนุนสตรีของนักเขียนศตวรรษที่ 19 ในนวนิยายชิ้นสำคัญของอังกฤษ [A Study of 19th Century Writers Attitudes towards Feminism in Selected British Novels]. Master thesis, Srinakharinwirot University.
- Wasana Boonsom วาสนา บุญสม. 1992. “Botbath pu-ying nai nawaniyai lae rueangsan khong Luang Vichit-Vadakan: Karn sueksa shoeng wikroh” บทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ [Women’s Role in Luang Vichit-Vadakan’s Novels and Short Stories: An Analytical Study]. Master thesis, Chulalongkorn University.
- Watinee Sirichai วาทีณี ศิริชัย. 2014. Karn sang tualakorn tornueang khong nakkhian Thai การสร้างตัวละครต่อเนื่องของนักเขียนไทย [The Construction of Serial Characters in Novels of Thai Authors]. *Warasarn Silapasat Mahawittayalai Maejo* วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ [Journal of Liberal Arts, Maejo University], 2(1): 25-41.

ภาษาอังกฤษ

- Davidoff, L., & Hall, C. 1991. *Family Fortunes: Men and Women of the English Middle Class, 1780-1850*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Forward, Stephanie. 1999. Attitudes to Marriage and Prostitution in the Writings of Olive Schreiner, Mona Caird, Sarah Grand and George Egerton. *Women’s History Review* 8(1): 53-80.
- Foster, Shirley. 1985. *Victorian Women’s Fiction: Marriage, Freedom and the Individual*. London: Billing & Sons Limited.
- Gilbert, Sandra., & Gubar, Susan. 1985. *The Norton Anthology of Literature by Women: The Traditions in English*. New York: W. W. Norton & Company.

- Goodman, J., & Harrop, S. (Eds.). 2000. *Women, Educational Policy-Making and Administration in England: Authoritative Women since 1880*. London: Routledge.
- Harrison, Brian. 1990. "Kindness and Reason": William Lovett and Education. In *Victorian Values: Personalities and Perspectives in Nineteenth-Century Society*, ed. Gordon Marsden, 13-28. London: Longman.
- Khunpakdee, Tapanat. 2013. "Individualism, the New Woman, and Marriage in the Novels of Mary Ward, Sarah Grand, and Lucas Malet." Doctoral thesis, Royal Holloway, University of London, Surrey.
- Kolnai, Aurel T. 2005. *Sexual Ethics: The Meaning and Foundations of Sexual Morality* (F. Dunlop, trans.). Aldershot: Ashgate.
- Light, Alison. 1990. "Modernity and the Conservative Imagination: Fiction and Femininity between the Wars." Doctoral thesis, University of Sussex, Brighton.
- Light, Alison. 1991. *Forever England: Femininity, Literature and Conservatism between the Wars*. London: Routledge.
- Mahajan, P., & Randhawa, J. 2016. Emergence of "New Woman": A Study of Origin of the Phrase in the West from Historical Perspective. *IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS)* 21(3): 1-4.
- Mangum, Teresa. 2001. *Married, Middlebrow, and Militant: Sarah Grand and the New Woman Novel*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Mitchell, Sally. (Ed.). 2011. *Victorian Britain: An Encyclopedia*. Abingdon: Routledge.
- Shanley, Mary L. 1993. *Feminism, Marriage, and the Law in Victorian England*. Princeton: Princeton University Press.
- Williams, Merryn. 1984. *Women in the English Novel 1800-1900*. Hong Kong: Macmillan.